

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

DEN SVENSKA QVINNAN.

SJUNDE ÅRGÅNGEN.

Fjerde häftet.

Innehåll:

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

XXX. — EN MODERS RÅD. *)

II.

L . . . d. 3 Mars 1864.

Älskade barn!

Pappa är bortrest på ett par dagar, bröderna tillbringa aftonen hos en af sina unga vänner och jag skyndar att begagna mig af det tillfälle, min ensamhet sålunda erbjuder, för att hängifva mig åt nöjet att en stund ostörd få språka med min flicka. Mina sista bref hafva endast varit hastverk, och mycket af hvad jag önskat säga dig har i följd deraf måst uppskjutas; jag vill därför nu till besvarande upptaga åtskilliga punkter i dina senare bref, hvilka hos mig uppväckt tankar, som jag gerna vill meddela dig.

Dina bref äro mig obeskrifligt kärkomna, älskade barn, och utgöra, snart sagdt, för närvarande min högsta fröjdeämnen, ehuru jag visst äfven har mycket annat att vara tacksam för och glädjas åt. Men det är en af egenheterna i menniskohjertat att kanske mest älska det man nödgas sakna, eller måhända att ej rätt förstå hela innerligheten af sin kärlek, förrän man skiljes från dess föremål. Något dylikt tycker jag mig äfven spåra i dina bref, älskling, i uttrycket: "man måste på någon tid skiljas från hemmet för att lära rätt värdera det" — en erfarenhet, som äfven varit min.

Oaktadt den ömsesidiga saknad vi erfar, är det mig en stor tillfredsställelse, att så väl du som jag fortfarande inser nyttan af den pröfning vi genom denna skiljmesse frivilligt ålagt oss. Det förefaller mig nästan, så besynnerligt detta än kan tyckas, som skulle vi just derigenom komma hvarandra

*) Se VIte årg. sid. 3 af denna Tidskrift. Som förf. af En Moders Råd haft den glädjen att från mer än ett håll förspörja, att de deri meddelade moderliga råden och uttryckta åsigterna blifvit gillade och uppmärksammade, har hon deraf känt sig uppmuntrad att meddela något mer ur samma korrespondens, bedjande läsaren att i inbillningen benäget förkorta den tidrymd, som förflutit mellan det första och det andra brefvet.

närmare, lära att förstå hvarandra bättre. Under hemlifvets oafbrutna sammanvaro var det dock mycket, som drog oss åt skiljda håll; du hade dina sysselsättningar, dina bestyr, dina intressen, dina vänner, jag mina. Mången gång sökte jag beröringspunkter med dig, utan att dock kunna påträffa sådana, och stundom grämde jag mig öfver, att våra själar ej lågo så öppna för hvarandra, som jag skulle ha önskat — det var mycket, som jag skulle vilja ha sagt dig, men jag vet ej hur det kom sig, att en stor del deraf dock ej kom öfver mina läppar. Måne detta ej äfven stundom var förhållandet med dig?

Men nu är det annorlunda och det synes mig som kunde vi mer oförbehållsamt läsa hvarandras tankar, som stode intet emellan oss annat än den varmaste, innerligaste tillgifvenhet, som skulle sjelfva denna skiljsmessa än fastare tillknyta det ömhetsband, hvilket förenar oss. Du känner nu nogsam, att du på jorden ej eger någon bättre vän, någon förtrogen, hvilken ditt sanna väl ligger närmare om hjertat, än din *mor* och du uttalar öppet många af de tankar och rörelser, hvilka fordom såsom halft omedvetna skuggbilder rörde sig inom dig och som du nu närmare nödgas reda för dig sjelf, just genom bemödandet att kläda dem i ord. Och deraf hemtar åter jag mången anledning än till glädje, än till uttalandet af varnande eller uppmuntrande ord, än till att meddela dig mina åsigt, min erfarenhet i liknande fall. Visst bli derigenom äfven ämnen för våra bref så mångfaldiga, så rika, att vi aldrig hvarken rätt kunna afhandla eller uttömma dem, men öfverflödet är dock i detta hänseende bättre än bristen och jag gläder mig åt, att, då nu isen är bruten, muntliga, förtroliga meddelanden skola kunna fylla de luckor, hvilka ovilkorligt måste uppstå i de skriftliga.

I ett af dina senare bref vidrör du ett förhållande, hvilket många gånger uppfyllt mig med bekymmer, att ej säga grämselse — den bland nästan alla samhällsklasser öfverhandtagande smaken för grannlåt och lyx i klädsel, hvilken naturligtvis bjertast framsticker hos de unga qvinnorna. Ehuru jag hvarken vill framstå såsom olycksprofet eller verldsföraktare, kan jag dock ej undgå att anse denna smak för ett mindre godt tidens tecken, enär den ovilkorligen medför skadliga följder så väl för individen som för nationen i sin helhet. Vill

man betrakta saken från en mera allmän synpunkt, kan man ej annat än beklaga, att tillgångar, som kunde användas långt bättre och nyttigare inom vårt eget på guld fattiga land, försvinnar ur den inhemska rörelsen för att i stället der sätta i omlopp en massa af mer än umbärliga, från utlandet hemtade, värdelösa grannlåter. Blickar man än djupare i förhållandet, måste man känna sig nedslagen vid åtan-kan på den tomma, ytliga, skefva och flärdfulla sinnesriktning, som genom denna smak bibringas vår tids ungdom och i så många, många hänseenden visar sitt förderliga inflytande; med skäl kan man kalla den ett ondt, motverkande mycket af det goda, som tidsandan eljest hos oss frammanat.

Du vet nog, min *Agnes*, att jag ej derföre vill att hvar-ken du eller jag skall kläda oss i säck och aska. Jag finner det helt naturligt, att en ung flicka vill kläda sig väl och smakfullt, att hon önskar visa sig till sin fördel, vara be-haglig och intagande. Ungdomen i och för sig medför ett na-turligt behag, ja, eger en viss tjuskraft, som inverkar mäktigt på de flesta, och jag har ingenting att invända emot vårdan-det af detta behag, emot dess förhöjande medelst en vårdad och smakfull toilett. Men i mina ögon ligger en himmelsvid åtskillnad mellan att kläda sig med smak och att styra ut sig som en modedocka. Det förra, som alltid förutsätter harmoni, både hvad form och färg beträffar, gör på mig ett lika behag-ligt intryck, som det senare verkar motsatsen. Stundom kan jag ej underlåta att med en viss förskräckelse fråga mig sjelf: äro de unga sinnena lika borttokade och förkonstlade som toi-letterna? Hur mycket bättre passar ej en enkel, men dock vårdad klädsel en ung flicka med rent och okonstladt sinne och naturlig grazie än dessa utstuderade toiletter, som ofta nog påminna om theatergrannlåt. Man synes alldeles ha förgätit, att det enkla är ett af vilkoren för det sköna.

Dessa anmärkningar har jag ofta varit frestad att göra vid våra samqväm i vinter, särdeles som jag bland de unga, hvilka der uppträdt, saknat den, för hvilken jag hyser det varmaste intresset, och just i följd af hennes frånvaro har jag kan-ske kunnat betrakta dessa förhållanden med mer opartisk blick. Stundom har jag äfven känt mig glad och tacksam öfver att du ej tillhört den ungdomliga krets, som de gällt, emedan den

erhållit åtskilliga nya medlemmar, hvilka, onligt mitt sätt att se, ej på den utöfvat ett godt inflytande.

Jag har visst redan förut omnämnt, att vår lilla stads sällskapskrets fått en tillökning, ej allenast i vår nye öfverste, baron *Z.* och hans familj, utan äfven i brukspatron *K—s.* Baron *Z—s* ha förut bott i Stockholm och tillhört gräddan af hufvudstadens societet, och deras båda döttrar hafva i följd deraf utvecklats en elegans, hittills oerhörd i vårt lilla, anspråkslösa samhälle. Mamsellerna *K.*, vackra, lifliga, men äfven något koketta och bortskämda flickor, ha dock sökt täfla med dem och som fadern är förmögen och tyckes ganska svag för sina döttrar, ha de äfven temligen lyckats. Stadens andra unga flickor synas ha delat Hobergsgubbens åsigt och ansträngt sig till det yttersta för att ej bli fördunklade, hvarigenom en täflan uppstått, hvilken gifvit mig anledning ej blott till de anmärkningar, jag här uttalat, utan äfven till många andra, hvartill jag sedan skall återkomma.

Först måste jag dock dröja något vid de uttryck i ett af dina bref, hvilka egentligen kommit mig att vidröra detta kapitel. Du omtalar nemligen alla de festligheter, som egt rum på orten, i anledning af fröken *T—s* förlofning och tillägger: "Mamma må ej tro att man här på landet är efter sin tid, hvad mod och elegans beträffar. Jag har sett många ganska vackra toiletter under dessa festdagar, och den drägt *Marianne T.* bar på den bal, som gafs af hennes blifvande svärföräldrar, general *H—s*, i anledning af förlofningen, var särdeles dyrbar och smakfull, samt direkte från Paris — den var också present af hennes fästman. Din lilla *Agnes* i sina enkla nettelduks- och barègeklädningar gjorde en ganska slät figur bredvid de andra unga danserskorna, som i sina luftiga, rikt garnerade florsklädningar och med sitt öfverflöd af blommor liknade verkliga blomstergudinnor. Jag vill ej neka till att en känsla af — ja, jag kan ej rätt analysera den, men hoppas det ej var afund — måhända sårad fåfänga, stundom uppsteg i mitt hjerta, när jag jmförde mig med de andra och fann mig så ytterst tarflig. Då skulle jag kufva den med tanken: hvem ser på dig? du är ju blott en obetydlig guvernant — men då blef det än värre och tårarne stego mig verkligen i ögonen. Också hade jag många gånger hellre stannat hemma, men fru *W—*, som alltid är mycket snäll emot mig, ville nödvändigt att jag

skulle följa med. Du skall säga mig, älskade mamma, att jag varit barnslig och dåraktig, men du må tro, att jag nog sagt mig detsamma många gånger sjelf och att jag rätt allvarligt lext upp mig. Det är märkvärdigt nog, att man trots sig sjelf och sina goda föresatser kan vara en sådan fjolla att man låter dylika saker, som dock i det stora hela endast äro bagateller, störa jemvigten i sitt inre och förstämna lynnet. Detta har icke destomindre varit händelsen mer än en gång, jag måste bekänna det för min lilla mamma, som jag ju lofvat att få läsa i mitt dåraktiga hjerta, om också den läsningen ej alltid är så särdeles uppbygglig. Som en liten motvigt för den ledsnad jag härigenom kan tillfoga dig, vill jag dock tillägga, att jag aldrig låtit mina fel, åtminstone i detta hänseende, passera obemärkta eller ostraffade. Jag har allvarligt förebrått mig dem och innerligt bedt Gud hjälpa mig att bekämpa dem, och om jag också ej ännu lyckats öfvervinna mitt svaga hjerta, vill jag ej fälla modet utan fortfarande kämpa, så kanske jag dock slutligen vinner seger. Du har ju många gånger sagt mig, att vi under bön om ett högre och mäktigare bistånd måste kämpa emot oss sjelfva utan att förtrötta, ty för hvarje gång vi ärligt och allvarligt göra det, vinna vi alltid något, om än så litet att vi ej sjelfva märka det. Och jag tycker mig redan ha erfårit detsamma, hvarföre jag med Guds nåd aldrig skall upphöra att arbeta på att blifva bättre och ädlare, alltmera värdig den kärlek du slösar på mig, min dyra mamma, och hvaraf jag ofta med smärta känner mig så litet förtjent".

Jag har ej kunnat neka mig den glädjen, min älskade flicka, att upprepa dessa dina ord, emedan de på det hela taget gifvit mig en stor tillfredsställelse. Ej nämnes jag derföre banna dig för din fåfänga, ty det var väl denna känsla, som beherrskade ditt unga hjerta, då du sjelf så tydligt inser, erkänner och klandrar den, men jag vill bedja med dig och för dig, älskling, bedja att Gud ger dig styrka att bortjaga denna demon, som beröfvar så månget sinne dess renhet, dess lycka och frid. Glöm derföre aldrig de heliga ord, hvilka din far tecknade i din bibel, ett dyrbart minne af din första nattvardsgång: "bevara ditt hjerta med all flit, ty derutaf går lifvet".

Hjertats oskuld, renhet och frid (märk väl, att friden trives ej der, hvarifrån de förra flytt) äro bland de dyrbaraste skatter, du medfört från barndomsverlden — sök också att bevara dem med all flit, ty en gång förlorade äro de ej lätta att återfinna. Då ynglingen och flickan utträda ur barndomshemmets skygd, ställer världen många försåt för deras obevakade hjertan, och mången faller, tyvärr, alltför lätt offer derföre. Fåfängan och flärden stå på lur för att insnärja dem i glänsande, blomstersmyckade bojor och dessa bojor förefalla de oerfarna, intet ondt anande, stundom så sköna, att de själfmant utsträcka händerna för att emottaga dem. Så är det med felen, synderna, lasterna i allmänhet. De tjusa och intaga de unga med sirenlikt behag, döljande sin vanskaplighet, sin vämjeliga gestalt under en skön skrud, och den lättrogne och svage följer dem, utan att misstänka hvarthän de slutligen leda honom. Hvarje steg på de afvägar, hvartil de leda, är dock farligt. Man må ej dåra sig med föreställningen, att man kan följa dem till en tid för att vända om, när man tycker att det går för långt; återvändandet blir för alla svårt, för mången omöjligt. Ej heller må man intala sig, att något fel är obetydligt, oskadligt, ursäktligt eller tillåtligt. Hvarje afsteg från det rätta och sanna är orätt, är synd, och det finnes, strängt taget, ej mer än en väg att följa — det rättas, pligtens eller huru man vill kalla den. Minnes du ej fabeln om Herkules på skiljovägen?

Fåfängan är ett af de vanligaste fel och ett fel, som, i stället för att beifras och utrotas, fostras och omhuldas i mångt barnahjerta. Och hur mycket ondt har dock ej detta fel gjort och kommer fortfarande att göra! Mången familj, som kunnat lefva ett lyckligt och i ekonomiskt hänseende bekymmerfritt lif, har derigenom råkat i armod! Mången yngling, som kunnat blifva en heder för sitt land och en glädje för de sina, har derigenom skyndat sin undergång till mötes! Mången ung, rikt begåfvad qvinna har derigenom gjort sitt hela lif, ämnadt att sprida glädje och välsignelse till många, till ett intetsägande skuggspel, hvars tomhet och onyttighet hon slutligen, men för sent, med smärta begråtit! Och hur mången mor försummar ej derföre sina viktigaste och skönaste pligter — sina barns handledning och bildande till fromma, ädla och nyttiga samhällsmedlemmar! Och hur mycket medverkar ej detta

fel till de karaktärslyten, man så ofta förebrår kvinnan, till det småsinne, hvarifrån hon blott sällan kan frigöra sig, till den benägenhet att sysselsätta sig med obetydligheter, hvilken fräter som rosten på hennes ädlare förmögenheter, till den ytlighet, som aldrig förmår inse tingens och förhållandenas rätta halt och till den brist på intresse för mensklighetens allmänna angelägenheter, som blott är alltför vanlig hos henne, om vi ock hafva mer än ett hedrande undantag härifrån att uppvisa.

Ju mer jag tänker härpå, ju mer jag talar härom, desto mera klaruar för min inre blick den sorgliga betydelsen af den rol fåfängan spelar i de flesta förhållanden, desto mer förvånar jag mig öfver att så litet göres för att motverka dess skadliga inflytande. Vål kan man understundom uttrycka sitt ogillande, när någon visar en högre grad af fåfänga, särdeles då detta fel bereder sin egares ofärd, men i allmänhet är man dock ganska öfverseende dermed, isynnerhet då det gäller det egna jaget. Tänk dig bara, om ungdom i allmänhet och särdeles unga flickor använde hälften af den tid, de nu offra åt fåfängan, för att bilda sitt hjerta och sitt förstånd, hur mycket högre, ädlare och upplystare skulle ej andan då blifva inom den bildade delen af nationen och huru välgörande skulle denna ej kunna inverka på de lägre samhällsklasserna, hvilka alltid äro mera benägna att efterfölja de högres fel än deras dygder! Tänk om endast hälften af de penningar, som bortkastas på fåfängans tillfredsställande, användes till förbättrandet af de fattigas ställning och till främjande af allmännyttiga företag, huru mycken välmåga och trefnad skulle ej derigenom kunna spridas till alla samhällsklasser! Tänk om den medellösa kvinnan, om tjänstflickan, i stället för att använda sin lilla sparpenning på onödiga grannlåter, insatte den i sparbanken för att sålunda i någon mån betrygga sin framtid, hur mycket elände, att ejsäga last, skulle ej sålunda kunna undvikas!

Genom denna hastiga teckning af hvarthän fåfängan leder och af de skadliga följder den medför, ser du noggsamt, min *Agnes*, huru viktigt det är att vi i tid bekämpa den, innan den hinner bli oss öfvermäktig. Nästan säkert är, att vi dock aldrig kunna göra det tillfyllest, men detta medvetande får ej hindra oss från att göra hvad vi förmå. Det är väl sannt, att vi aldrig kunna hinna det stora mål, som vår Mästare förelade oss, då Han sade: "varer fullkomliga såsom eder him-

melske Fader fullkomlig är"; men känslan af vår svaghet får dock ej afhålla oss från att sträfva derefter. Likaså är det aldrig en ursäkt för våra egna fel att andra finnas, hos hvilka de äro mera framstående, mera skadliga. Vi kunna ej underlåta att bemärka andras fel, det är sannt, och vi märka dem kanske än tydligare ju mera blicken skärpes för våra egna, men är vår själfpröfning grundlig, vår sträfvan efter förädling allvarlig, skola dessa iakttagelser ej komma oss att med Phariséen tacka Gud för att vi äro bättre än våra medmenniskor, utan fastmer sporra oss till förnyade ansträngningar med den uppriktiga sucken: "Gud, miskunda Dig öfver oss syndare!"

— — — — —
— — — — —

Under mina lediga stunder sysselsätter jag mig för närvarande med en läsning, som ganska mycket intresserar mig, och nu som vanligt kan jag ej läsa något jag tycker om, utan att önska meddela det åt dig. Den bok, hvarom jag talar, heter: *Thoughts on Selfculture; adressed to women* *), och har till författarinnor tvenne systrar: *Maria G. Grey* och *Emily Shirreff*. (Du torde påminna dig, att vi af den senare redan läst *Intellectual education and its influence on the character and happiness of women* *) — ett arbete, som vi beundrade, ej blott för de sunda åsigt det innehåller, utan ock för det klara och följdriktiga sätt, hvarpå de framställas). I företalet nämna förf. om ändamålet med sitt arbete, såsom varande att söka utvisa och tydliggöra för sina unga medsysstrar det sätt, de medel, hvaraf de skola betjena sig för att vinna det mål, dit hvarje tänkande människa bör syfta — den egna viljans öfverensstämmelse med Guds vilja och själsförmögenheternas harmoniska utveckling. De hafva sjelfva, säga de, mången gång med smärta saknat en ledning, ett rättesnöre, i afseende på den själsdisciplin, som är nödvändig att förvärfva, på det ej alla bemödanden att gå framåt på förädlingens väg måtte befinnas vara blott öfvergående sinnesrörelser, goda men

*) Tankar om själsodling; ställda till qvinnan.

**) Se vidare härom: *Om behofvet af intellektuel uppfostran för qvinnan* och *Om qvinnans intellektuella uppfostran* af St. 1:sta årg. sidd. 4 och 179, samt *En af dagens frågor* af St. 5:te årg. sid. 257 af denna Tidskrift.

sällan fullt utförda föresatser, enstaka ansträngningar att handla rätt, utan egentligt sammanhang och djupare betydelse.

Det första kapitlet innehåller en allmän öfverblick på qvinnans ställning och inflytande, på olika åsichter rörande lifvets ändamål och den verkan de utöfva på uppfostran m. m., och jag har deri funnit många ganska goda och tänkvärda saker. Så talas t. ex. om det inflytande qvinnan genom sin ställning i samhället måste ega, hvilket, om ock mången gång både omedvetet och oerkänt, dock icke kan förnekas, emedan det icke blott följer barnet från vaggan, utan stundom äfven beherrsakar mannen under den tidpunkt af hans lif, då hans själ är mest verksam och hans känslor lifvigast. Tillika uttryckes både smärta och förundran öfver att detta inflytande ej visat sig mera verksamt välgörande på samhället i sin helhet och derifrån härflyter den naturliga frågan: "huru kommer sig detta?" hvilken af förf. utan tvekan besvaras med: "brister i uppfostran".

Såsom du kanske minnes, säger *Emily Shirreff* i sin *Intellectual education*, att uppfostrans ändamål är själskrafternas harmoniska utveckling, icke inhemtandet af ett blott minnesförråd af kunskaper, och att uppfostraren sålunda i första rummet bör lägga vikt på de studiiämnen, hvilka äro mest lämpliga att utveckla tankeförmågan och omdömet. Såsom en bland de största bristerna i den uppfostran, hvilken kommer unga flickor till del, framhålles också här benägenheten att öfveranstänga minnet på de öfriga själssegenskapernas bekostnad samt bemödandet att, med eller mot naturlig fallenhet, bibringa dem åtskilliga talanger, hvilka kosta både möda, tid och penningar att förvärfa, men ofta bortläggas, så snart den unga flickan "rår sig sjelf". Det andra stora felet, som vanligen begås vid flickors uppfostran, är just detsamma, hvarmed vi redan genom erfarenheten kommit underfund, nemligen den brist på hållning, på ordnad och allvarlig syssetsättning, som bland de flesta unga flickor, tillhörande de bildade klasserna, efterträder skolans stränga disciplin och trägna arbete. Så fort hon lemnar skolan åsidosättas gemenligen alla allvarliga studier och endast åt talangerna egnas vidare någon tid och uppmärksamhet. Om-sorgerna för toilett och nöjen inkräkta hufvudsakligen hennes tid och hennes tankar. Är väl detta rätta sättet att bereda henne för de pligter och pröfningar, lifvet har i beredskap för henne?

Under det mannen använder den bästa delen af sina ungdomsår för att utveckla de anlag, Försynen nedlagt hos honom, för att förvärfva de kunskaper och den skicklighet, hvilka skola sätta honom i stånd att arbeta sig fram genom lifvet, att gagna samhället och fosterlandet, bortdrömmer qvinnan nästan i överksamhet sin dyrbara ungdomstid eller egnar hon den åt värdelösa sysselsättningar och tomma nöjen.

"Om vi nu gå att uppsöka orsakerna till denna bristfälliga uppfostran", säga våra förf., "och till det derpå följande överksamma och fåfängliga lefnadssätt, som vi betrakta såsom förminskande och neutraliserande det inflytande, qvinnan borde och kunde ega, tro vi oss finna dem i en inskränkt och föga upphöjd åsigt af lifvet, hvilken i första rummet gör världsliga fördelar till dess ändamål, särskiljande religionen från det praktiska lifvet och inskränkande en christens förbindelser till hans trosbekännelse, samt iakttagandet af vissa former och af några sedolärans föreskrifter. Denna materialistiska åsigt, som blott fäster blicken på det närvarande och hvars föderfliga inflytande på männen blott är alltför ögonskenligt, gifver qvinnan ingen eggelse att sträfva efter en högre intellektuel eller moralisk utveckling; giftermål är för henne det enda medlet att förbättra sin världsliga ställning och derföre blir giftermål hennes lifs hela uppgift. Hon lärer att betrakta det som ett nödvändigt vilkor för sin lycka och för den aktning hon kan vänta af andra. Se der grunden och enligt vår åsigt den för qvinnan förnedrande grunden till allt hvad som är skeft i hennes uppfostran och i det sätt, hvarpå hon använder lifvets dyrbara gåfva."

Om än detta ej är fullt så tillämpligt hos oss som i England, der qvinnans arfsrätt, i anseende till den der ännu herrskande arfsordning, är ganska inskränkt och hon i följd deraf långt mer beroende af giftermål, äfven såsom medel till utkomst, innehålla dock dessa anmärkingar mycket, som är värdt att behjertas, både af unga qvinnor och af föräldrar. Det har äfven förefallit mig mången gång som ansåge man, kanske dock i de flesta fall omedvetet, unga flickor för en vara, hvilken man kort efter deras första nattvardsgång, bör föra ut i världen, *in the matrimonial market*, som engelsmannen säger, och framställa dem der så fördelaktigt som möjligt för att förskaffa dem ett godt och antagligt anbud. Nekas kan åtminstone ej, att sedan skolundervisningen är slutad, ser det

bra ofta ut som skulle den unga flickan ej ha annat att göra eller tänka på, än att vänta på en man. Kommer en sådan, som hon finner anstå sig, är hon genast färdig att bortbyta sitt bekymmerslösa, fjärlslika lefnadssätt mot ett kall med allvarliga, ansvarsfulla pligter. Huru skall hon rätt kunna fylla det? Det beror i de flesta fall på den energi, den samvetsgrannhet, hvaraf hennes själ är mäktig, på den tillgifvenhet hon hyser för sin make och det sätt, hvarpå han använder sitt inflytande öfver henne — och tack vare den ofta oförstörbara qvinliga instinkten, lyckas hon mången gång rätt bra.

Men skall qvinnans uppfostran vara rätt ändamålsenlig, bör hon likväl ej uppfostras blott till ett manns bihang och till att betrakta giftermål såsom *enda* vilkoret för sin lycka och sin verksamhet. Hon måste bildas till en själfständigt tänkande och handlande varelse med förmåga att sätta sig in i de förhållanden, som kunna vänta henne, och att, vare sig såsom gift eller ogift, blifva en nyttig och verksam medlem i samhället. "Hennes rättighet att utveckla och förädla de själs-gåfvor, naturen gifvit henne, hvilat alldeles på samma grund som mannens. Skaparens afsigt kan skönjas i gåfvorna af Hans hand".

Hon behöfver ej derföre blifva hvad man med ett hänlöje eller en axelryckning kallar en emanciperad kvinna, ty hennes ställning i samhället måste dock i många hänseenden vara underordnad mannens och af honom beroende. Men endast halfbildning eller skef uppfattning af sin ställning och sina pligter skall förmå henne att poeka på fullkomlig jemlikhet. "Ty" — du måste ha tålmod med än ett citat — "då en kvinna med mildhet och värdighet fogar sig i den lott, naturen anvisat henne, på samma gång hon genom sin karakter och sitt handlingsätt bevisar, att hon ej förlorat ur sigte de *högre* jemlikhetsgrunderna, då är hon verkligen mannens hjälp, då så fordras, rättande sig efter hans vilja, utan att förlora sin själfkänsla. Hon skall då hvarken söka vara hans tyrann eller hans rodocka; hon skall lika litet kyssa en förnedrande boja, som hon medelst list skall bemöda sig att afskaka ett naturligt band, men, stark genom själens själfständighet, skall hon framstå, sådan Gud skapade henne, mannen till en verklig hjälp, delande med honom lifvets pligter och fröjder, dess förhoppningar och ansvar".

Är detta ej bra sagdt, älskling? Och äro dessa ord ej väl värda att gömmas i hjertat, att begrundas med allvar och att tillämpas under lifvets många vexlingar?

Du tycker kanske, att jag uppehåller mig nog länge vid denna bok, men jag kan ej underlåta att anföra ännu en af de åsichter deri, hvilken anslagit mig. Förf. anse nemligen de begrepp vi hysa om det tillkommande lifvet såsom mäktiga häfstänger för våra bemödanden att uppodla och utveckla de anlag, som finnas i vår natur. De anse det förenligt med så väl Skriftens som förnuftets vittnesbörd, att den tillvaro vi vänta på andra sidan grafven skall bli en af verksamhet och fortsatt utveckling, och att den tjenaren, som här väl användt de honom förlänta punden, en gång der "skall sättas öfver mycket", då det deremot heter om den onyttige tjenaren, att 'den som icke hafver, från honom skall ock taget varda det han hafver'. "I följd deraf", säga de, "bör tanken på odödighet ej blott vara ett ämne till förhoppning på dödsbädden eller till tröst i sorgens stund, men en källa till styrka, ihärdighet och allvarlig ståndaktighet under alla lifvets förhållanden; en stadigvarande tanke, som inmänger sig i hvarje allvarlig verksamhet och i hvarje högre intresse, i pligtens utöfning och i hjertats ömmaste känslor'.

Otvifvelaktigt är att, stode denna höga tanke städe rätt klar och lefvande för vårt inre, skulle äfven mycket i vårt tanke- och handlingssätt vara annorlunda. Vi skulle då ej så lätt nedslås af mötande förtretligheter och bekymmer, ej så hastigt bringas ur lynnets jemvigt genom sådana obetydligheter som en mindre elegant baldrägt, en uteblifven uppjudning till dans eller dylikt (förlåt mig, älskling!) vi skulle ej fästa så mycken, så öfvervägande vigt vid de materiella behofvens och böjelsernas tillfredsställande, vi skulle ej låta fåfängan vinna ett så stort insteg hos oss, men vi skulle fästa mer uppmärksamhet, mer omtanke vid bemödandet att förädla oss sjelfva och möjligen äfven våra medmenniskor. Ty, likna vi nu ej mången gång den, som, stående på en bakgård, förargar sig öfver allt det skräp och de sopor, som der stöta hans blickar, men ej märker den herrliga, storartade utsigt, hvilken utbreder sig vid horisonten, emedan han ej tänker på att höja ögat öfver de närmast liggande föremålen?

Och likväl ligger det så mycket lifvande, styrkande och uppmuntrande i tanken att en sådan utsigt, en sådan framtid finnes äfven för den ringaste, den obemärktaste, den anspråkslösaste af oss! Vet du, jag tycker den liksom ger mig vingar att höja mig öfver alla hvardagslifvets små bekymmer och omsorger, hvilka stundom hänga mig som en boja om foten, för att jublande som lärkan sväfvva upp mot den klara ethern och ljusets strålände källa. Den upplifvar mitt sinne till nya ansträngningar, ihärdigare arbete, och jag upprepar för mig sjelf *Longfellows* maningsord:

*Let us then be up and doing
With a heart for any fate,
Still achieving, still pursuing
Learn to labour and to wait*).*

Måtte den äfven på dig utöfva samma verkan, älskade barn! Måtte den vidga din synkrets öfver flärdens och fåfänglighetens område, måtte den sporra dig till ett trognare, trägnare arbete såsom en af tjenarne i Guds stora vingård, måtte den lifva ditt sinne att bortskaka de små, sjelfskapade obehagen, hvilka vi alltför ofta tillåta att störa hjertats frid, och som förhindra oss att tacksamt njuta af de många glädjeämnen, den Allgode så rikligt skänkt oss — ja, måtte den slutligen förena oss i högre, ljusare rymder!

Se der min afskedshelsning för i afton, älskling! Med den inneslutes du i Guds kärleksrika beskydd, med den tillhiskas dig ett ömt godnatt af

din älskande Moder.

St —

XXXI. — OM MATHEMATIK SÅSOM UNDERVISNINGS- ÄMNE FÖR FLICKOR **).

II.

I en föregående uppsats hafva vi sökt besvara frågan:
Hvad nytta kunna flickor i allmänhet hafva af Mathema-

*) Upp, låt oss verka och göra godt,
Hjertat beredt till att lida,
Fram till fulländning vi sträfve blott,
Lära att handla och bida.

**) Insändt. Se VII:de årgången, 3:dje häftet, sid. 160.

tikens studium? Vi öfvergå nu till en kort öfversigt af den matematiska undervisningsmetoden och egna denna upp-ats utslutande åt den vigtiga räkneundervisningen.

Sedan vi började denna serie af uppsatser, hafva vi varit i tillfälle att höra intressanta diskussioner öfver räkneundervisningen och sålunda genom andras erfarenhet ökat och riktat vår egen*). Inom denna gren af undervisningen, liksom nästan i alla, äro åsigterna mycket delade med afseende på förfaringssättet, dock kan man hänföra dem till 2:ne grupper, hvilka representera den *gamla* och den *nya skolan*. Den förras anhängare hålla mera eller mindre starkt vid *reglors* inlärande och den mekaniska färdigheten, undervisningens samtidiga och lika gång för alla lärjungar inom ett lexlage hela skolan igenom, samt hemarbete i ämnet, ju mera ju bättre. Den nya deremot förkastar rent af *reglors* inlärande på förhand, förklarande, att de böra vara lektionernas *resultat*, ej deras *utgångspunkt*, men fästa deremot utomordentlig vigtigt vid, att lärjungarne *förs'*å hvad de göra; den mekaniska färdigheten eftersträfvast mindre än begreppets klarhet, sjelfverksamhetens uppväckande genom egen eftertanke, lärjungarnes sammanhållning i ett lexlage med gemensam undervisning för alla till elfva år, men ej längre. Vid mera framskriden ålder, 11—16 år, önska den gamla skolans anhängare att strängt vidblifva den påbörjade metoden och sammanhålla lärjungarne med lika undervisning för alla, lemmande åt de bättre begåfvade att genom särskildt hemarbete förkofra sig, under det att den nya skolans förklara detta förfaringssätt utgöra en hämsko för de utmärktare anlagen, som ingalunda böra fastkedjas vid medelmåttorna. De anse att vid ett högre stadium af utveckling lärjungarne så småningom böra vänjas vid att undvara läraren, och derföre låta de hvarje lärjunge få fritt spelrum för sina inneboende anlag och gå huru långt de sjelfva behaga, äfven under lektionstimmarne i skolan, der läraren mera bör vara rådgifvare än undervisare.

Båda dessa åsigter kunna vara berättigade och hafva mycket godt i sig. Vi tro dock att sanningen här, likasom i många andra fall, ligger emellan de båda ytterligheterna,

---

*) Vid Svenska Lärare-Sällskapets Matematiska Section. (Se *L—d: Matematiskt kallprat*. VII:de årgången, 2:dra häftet).

och vi skulle helst vilja intaga en förmedlande ståndpunkt. Med den gamla skolans anhängare önska vi sammanhållning under lektionen och värdera förmågan att snabbt kunna uträkna en uppgift; dock vilja vi ingalunda för den mekaniska färdighetens skull uppoffra grundligheten och begreppets klarhet. Med den nya skolans anhängare förkasta vi äfven alla utan till inlärdas regler och anse det vida bättre om lärjungarne med egna ord kunna förklara grunden för sitt förfaringsätt. Vi tro ock, att man, jemte en fast hållning i studiet kan se de ovanligare talangerna till godo, med en eller annan uppgifts uträknande på sidan om lektionen, men man bör påminna sig, att mängden äro medelmåttor och att undervisningen bör rätta sig efter flertalets ståndpunkt. Hvad hemarbete särskildt beträffar bör man ej bygga derpå; öfveranstängningen är i andra ämnen redan för stor, och det gifves uppgifter, som taga timmars, ja, dagars oafslätlig tankeanstängning att lösa. Lärjungarne böra dock ega *frihet* till hemarbete och läraren bör ej tröttna vid att emottaga, genomse och rätta sådana arbeten, men han bör aldrig *tvunga* sina disciplar dertill. Med båda methoderna, den gamla och den nya, kan mycket godt uträttas; bäst är den method som säkrast för framåt. Den nitiske och skicklige läraren bör ha full frihet att undervisa på hvad sätt han finner lämpligast; intet system kan ständigt orubbadt vidhållas, emedan sådant strider mot den individuella frihetens grundsats. Såsom en grundregel vid undervisningen, ville vi endast hafva den sanningen erkänd, att, med hvilket ämne man än sysselsätter sig, bör man deri intränga så djupt som lärjungarnes ståndpunkt medgifver, och att hvilken method, som än användes, bör läraren ha alla lärjungarne omkring sig.

Att undervisningen i räkning varit ytterst försummad i våra flickskolor, derpå hafva vi haft mångfaldiga bevis, men vi uppehålla oss här mindre vid de brister som varit, än vid de botemedel som finnas, i det vi söka ge anvisning till ett rationellare undervisningsätt, i hvilket bemödande vi hoppas på understöd och medverkan af alla skickliga och nitiska facklärarinnor*).

---

*) Hvad vi här sagt gäller endast flickskolorna och de bildade hemmen, ej folkskolorna, der en rationellare räknemethod sedan några år gjort sig gällande; något hvarom man lätt kan öfvertyga sig genom jemförelse mellan de mera framstående lärjungarne å ömse sidor.

Men det är icke endast i skolorna, som undervisningen är bristfällig, äfven den enskilda i hemmet är underhållig och just af samma orsaker, allt för knapp tid, samt allt för liten insigt hos lärarinnan. Inom hemmet torde man dock lättare kunna genomföra en reform i detta afseende, ty man kan väl antaga att numera ingen lärarinna har så liten förkärlek för sitt viktiga kall, eller så ringa begrepp om dess pligter, att hon ej villigt och gerna söker att sätta sig in äfven i de ämnen, som kunna vara henne fremmande, helst der sådant låter sig så lätt verkställa som i detta fall.

Att börja med skola vi söka gifva den enskilda lärarinnan några små anvisningar.

Vi antaga att barn ej börja räkneundervisningen förrän vid fyllda 7 års ålder. Början torde göras med hufvudräkning, tals uppskrifning och utnämning, hvarvid dock lärarinnan så länge bör hålla sig inom tio och hundratal, att dessas betydelse för lärjungen är fullt klar. Vi hafva mången gång beklagat dessa underbarn, som vid 7 å 8 år hufvudsakligen sysselsatt sig med det lönlösa och opraktiska arbetet att uppnämna tal på billioner och trillioner, om hvilkas verkliga värde de ej haft någon aning. Låt dem förstå hvad en enhet, ett tiotal äro och inpregla begreppet med talrika, praktiska exempel. Låt dem t. ex. köpa en mängd smäsaker för 75 öre: (såsom grifflar, pepparkakor, bär, nötter o. d.) och låt dem alltid bakom siffran se dess betydelse. Lätt nog lära de sig att betrakta henne för hvad hon verkligen är: en symbol för föremål inom den verkliga världen. När barnet kan addera och fattar additionens betydelse, må man öfvergå till subtraktion inom samma trånga rymd och lägga noga vikt vid de låne-transaktioner som förekomma.

Anordningen af de enkla räknesätten är den vanliga, men efter dem bör man öfvergå till *Decimaler*, som ej förete synnerliga svårigheter. Fördelen häraf är den, att barnen derigenom förr lära känna vårt nya mynt-, mått-, mål- och vikt-system, som helt och hållet hvilat på Decimalräkningen*).

Derefter göres början med vanliga *Bråk*, hvarvid man ej nog kan lägga lärarinnan på hjertat, att söka göra klart

*) Denna indelning ansågs vid de ofvan omnämnda diskussionerna såsom den rätta.

för barnen bråkens natur. Exempel kunna förefinnas i det oändliga. Tag en aln (2 fot), som är indelad i tum och linier (nya måttet på den ena sidan och det gamla på den andra), och betrakta tum och linier såsom *delar* af foten. Tag ett hvitt bomullsband, en stång långt, och betrakta foten såsom delar af stängen o. s. v. Dela ett äpple i flera delar och betrakta hvarje särskild del såsom en bräddel af äpplet, taget såsom enheten. Belys ständigt föredraget med exempel, hemtade ur barnets egen värld, och uppmuntra detsamma att själf ange sådana. Gif det ingenting till skänks utan egen eftertanke och, framför allt, inga tomma regler.

Efter Bråk kommer *Sorträkningen*, hvarpå man dock numera ej behöfver lägga så stor vikt som förr, då mynt, mått, mål och vikt ej följde Decimalsystemet. *Regula di tri* avslutar kursen och bör studeras länge och noggrant, emedan man dermed lättast uträknar de i allmänna lifvet förekommande frågor*).

Vi hafva nu genomgått det pensum, hvilket vi anse vara tillräckligt för en ung flicka att inhemta, innan hon öfvergår till algebran. Vi vilja nu tala om tiden, då undervisning i räkning bör börja och då den bör avslutas, för att lemna rum åt Geometri och Algebra.

Om barnet börjar vid 7 år, med det första året en half timma dagligen, det andra, tredje, fjerde och femte med 3 lektioner i veckan, hvardera på en timma, kan kursen godt medhinnas på 5 år**). Mången torde säga, att vi börja för

*) Uppställningen af *Regula di tri* bör verkställas efter den nyare methoden med att återföra allt till enheter och ej som förut med de obegripliga *verkningarne* och *orsakerna*. Ex. Om 2 fot band kosta 8 öre, huru mycket kosta 6 fot? $2 \text{ fot} : 6 \text{ fot} = 8 \text{ öre} : x \text{ öre}$.

fot	öre	
2	—	8
6	—	x
x = $\frac{8 \cdot 6}{2} = 24$ öre.		

Räsönement: Om 2 fot kosta 8 öre, hvad kostar 1 fot? 2 gånger mindre, således dividera med 2. Hvad kosta 6 fot? 6 gånger mer än 1 fot. Multiplicera således bråket med 6. Intresseräknings-frågor behandlas på samma sätt som Regula-di-tri-frågor. Alla andra förr i tiden brukliga räknesätt, såsom kedje-räkning, alligationsräkning m. m. kunna helt och hållet förbigås, ty de uträknas lättast med algebra.

***) Åt de lärarinnor, som på egen hand skulle vilja fullkomna sig i räkning, rekommendera vi *Bergii* räknebok, såsom den lättfattli-

sent, men vi anse det särdeles viktigt att ej börja för tidigt. Kan ett barn läsa innantill vid 7 år, och denna kunskap bör, enligt vår tanke, föregå all annan, kunna föräldrarne vara nöjda. Ej heller är det klokt att alltför mycket påskynda studierna de 3 till 4 första åren, då reflexionsförmågan ännu är så svag. Barnets lektid bör af föräldrarne *helighållas*, och ej inkräktas allt för mycket af studier, framförallt icke af för många ämnen på en gång. Hvarför ej låta barnet njuta af den tid, då det, åtminstone jemförelsevis, omedvetet af det onda, känner sig fritt och lyckligt?

Den anmärkningen kan göras, att en lärarinna sällan stannar 5 år inom en familj, och att hon följaktligen ej kan gå så långsamt tillväga, som vi fordra, emedan hon ej kan vara säker på att en annan fullföljer hennes arbete. Men vi skulle äfven härvidlag vilja gifva henne en vink. Skulle det ej vara nyttigt både för henne sjelf, barnen och en blifvande efterträderska, om hon förde ordentliga och noggranna anteckningar i en särskild bok öfver sitt förfaringssätt vid undervisningen och det mål, till hvilket hon sträfvar, öfver barnens anlag, brister och fel samt sitt eget sätt att gå tillväga för förbättrandet af sig sjelf och dem? Om hon under en följd af 3 till 4 år, ja, så länge hon vistades inom samma familj, hvarje vecka t. ex. antecknade sin erfarenhet, skulle ej en efterträderska med ledning af detta arbete, kunna vidtaga och fortsätta der företräderskan slutat, i stället för att, som nu vanligen sker, en ny lärare vänder upp och ned på allt hvad den förra gjort, till stor skada för barnen? Derigenom skulle en lärarinna kunna inverka på sina lärjungar, äfven sedan hon öfverlemnadt dem i andra händer.

Hvad skolorna beträffa, torde dervidlag samma method kunna följas som i hemmen. Samma kurs kan äfven der med-

---

gaste: vi tro, att en lärarinna med god vilja deraf skall kunna inhemta det nödvändiga för undervisningen. Vi råda henne dock, för säkerhetens skull, att alltid sjelf först genomräkna de uppgifter, hon ger sina lärjungar, och att lägga mindre vikt vid den mekaniska färdigheten, än derpå att de förstå orsaken till förfaringssättet för uppgiften. Med afseende på de 5 årens indelning, taga quatuor species och decimalbråk $2\frac{1}{2}$ år. Sorter, vanliga Bråk och Regula di tri $2\frac{1}{2}$ år. Noggrann vikt bör också läggas vid lärjungarnes utgiftsböcker uppsättandet af små räkningar, m. m. d.

hinnas på 4 till 5 år, om samma tid dertill anslås. Klasserna böra dock ej på långt när vara så stora, som nu är förhållandet. Tio, högst femton lärjungar för en lärarinna under en timma, ej flera; önskligt är att alla dessa befinna sig ungefär på samma ståndpunkt. Om t. ex. 3 lektioner i veckan anslås till räkning, bör första timman vara föredragande, den andra praktisk d. v. s. lärjungarne få sjelfva uträkna sina uppgifter, och den tredje, af blott en halftimmas tid, anslås till hufvudräkning. Längre tid bör ej användas härtill, ty uppmärksamheten slappas förr, då alla tal skola hållas i hufvudet, än då papper och tafla begagnas som hjälpmedel. Dervid bör man dock taga till grundsats, att hvaje förfaringsätt först mundtligen föredrages vid hufvudräkning och sedan inpreglas med tillhjälp af tafla.

Vi afsluta nu för denna gång våra anvisningar med en uppriktig önskan, att en eller annan af Tidskriftens läsarinna må intressera sig tillräckligt för sjelfva saken, för att söka afhjelpa de påpekade bristerna, och sålunda medverka till befordrande af ett rationellare lärosätt inom denna gren af undervisningen.

— en — ny.

XXXII. — DITT HEM.

(Till en bergsmans brud).

Ett strömdrag, djupt emellan höga bräddar,
 En vårljus ö i strömmens mörka fann;
 Men högst på ön, bland gräsets mjuka bäddar,
 Ett kors af jern med några enkla namn.

Skall strömmen stanna? Nej! framåt han hastar,
 Har tid ej ens att kyssa korsets fot,
 Men far förbi, blir vildare och kastar
 Ett snöhvitt skum bland vägens fina sot.

Ett hinder mött — ett språng — ett fall — och bunden
 I nyttans tjänst den fria kraften är,

Och bälgar flämta, hamrar skaka grunden,
Från härdarne gå skyhögt gnistors här.

Och jernet veknar. Men skall menskans sinne
Bli vekt, bli varmt och böjligt här också?
Se på de mörka anleten derinne —
De bistra, hårda — se! — och svara så!

Du bäfvar! Ack! var trygg! Det är den ena,
Den första sidan blott utaf ditt hem:
Den andra? Vill du se den — och förena,
Försona i ditt milda hjerta dem?

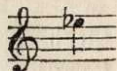
Välän! se hit! En blomstergård i knoppning,
Med ljus och vår och fogelsång uti,
Och hvarje blomma sådd på en förhoppning
Att af ett älskadt öga älskad bli.

Kring blomstren mjukt en ram af grönska sluten,
Ett dämpadt sorl af strömmen nedanför —
En ljusfull rymd — en fjärd i uddar bruten,
Hvars ljufva lugn ej någon stormil stör.

I fjärdens djup all himlens klarhet gjuten,
Så ren som den från ljusetets källa flöt;
Men strömmen, grumlad nyss och qväst och bruten,
Nu renad, frigjord i dess blida sköt.

— — — — —
Så mellan ljus och mörker, larm och tystnad,
Emellan ro och oro står ditt hem:
Der himlens frid — här lifvets kamp och lystnad —
Du och ditt unga hjerta mellan dem.

Att leda till dess klara djup, och rena
Den grumlade och strida strömmens lopp,
Och så med himlens klarhet den förena,
Säg! — är det ej den unga brudens hopp?

XXXIII. — VÅR LEKTYR *).

(*Botaniska Utflygter af Elias Fries, Upsala 1855—64*).

I.

Tid efter annan har Tidskrift för Hemmet meddelat kortare, värdefulla uppsatser i naturhistorien. Årets vårhäfte inbjuder Tidskriftens unga läsarinnor på "botaniska utflygter" för att sålunda lära känna blommornas rike. Sådana praktiska exkursioner utgöra det enda möjliga sättet för sjelfstudium, och vi äro öfvertygade, att denna klara och tydliga framställning af huru man bör gå till väga, för att göra närmare bekantskap med Floras älskliga barn, skall tacksamt begagnas af många. Flerfaldiga tillfällen att tillgodogöra den inhemtade kunskapen, såsom t. ex. meddelande deraf åt andra genom undervisning, torde snart yppa sig, och hvad som företogs såsom ett angenämt tidsfördrif, kan blifva till större förädling och gagn för oss sjelfva och andra än vi någonsin hade en föreställning om. Men om vi äfven lemna de praktiska resultaten ur sigte, såsom mindre åtkomliga för hvar och en, återstår alltid för själen den behållning, som tillkommer den, hvilken med öppet öga och ödmjukt sinne söker att följa Skaparen uti Hans dråpeliga verk. Man skall då finna, att hvarje liten blomma är en verld för sig, fullt ut lika underbar som någon af fästets tallösa konstellationer; ja, till och med af en större betydighet för oss sjelfva, emedan hon *lefver* och *vi* kunna se och förnimma hennes lif, följa det på spåren ända ifrån det ögonblick, då det lilla fröet nedlägges i jorden och till dess alla delarne vissna, d. ä. öfvergå i andra former för att dock oafbrutet existera.

Med tillhjälp af de botaniska utflygter, *S—a* så förträffligt framställt, torde det blifva Tidskriftens läsarinnor möjligt att förstå och njuta af ett naturhistoriskt arbete af vår utmärktaste vetenskapsman inom detta fack i Sverige, Professor *Elias Fries* i Upsala. Detta arbete, bestående af 3:ne delar, af hvilka den första utkom 1855 och den sista 1864, bär den enkla titeln: *Botaniska Utflygter*, och som man nu kan anse detsamma afslutadt, hafva vi velat

*) Insändt.

göra Tidskriftens läsarinnor uppmärksamma derpå, i förhoppning att bereda dem samma njutning som läsningen deraf skänkt oss.

Resande i Egypten beskrifva det storartade intryck pyramiderna, dessa ofantliga verk af människohand, utöfvat på dem. De omtala huru ringa, huru förkrossade de känt sig gent emot dessa minnesmärken, som trotsat årtusenden. Men mera beundransvärdt förefaller oss ett arbete, sådant som detta, frukten af 50-åriga, noggranna iakttagelser, hvilka endast haft till ändamål egen och andras förädling; och, om vi än ej känna oss förkrossade deraf, vid jemförelsen med vår egen ringhet, är det dock med den djupaste vördnad vi skåda upp till den man, som i stillhet lagt det ena årets erfarenhet och flit till det andras, och som sålunda sammanbragt den rika skörd vi nu ha framför oss. Att räcka Tidskriftens läsare några ax af denna skörd — se der vår varma önskan! Mätte de vänligt öfverse med bristerna i utförandet och låta den goda viljan här, som i så många andra fall, öfverskylla förmågans ringhet! På det arbetets rikhaltiga innehåll ej må alltför mycket förflygtigas, torde det dock tillåtas oss att denna gång blott sysselsätta oss med det första bandet, för att i ett senare häfte lemna en öfversigt af de båda andra.

Författaren behandlar i dessa 3:ne delar icke någon viss del af naturhistorien, utan han låter oss, i en mängd, hvar för sig afslutade, uppsatser blicka än hit och än dit inom det stora området. De spridda delarne sammanhållas dock likasom af en gyllene tråd: *den innerliga kärleken till naturen*, en kärlek som är så mycket fullkomligare, som den underordnar sig kärleken till det högsta, till Skaparen. Aldrig såras vår känsla af den, — låtom oss utsäga ordet, — *passion*, med hvilken andra vetenskapsmän ofta framhålla *sin* vetenskap såsom den högsta, och derigenom söka beröfva andra forskningsarter deras värde, ja, mången gång synas de nästan vilja frantaga Skaparen den ära, Honom allena tillkommer, i det de helt och hållet sätta Honom åsido. Vi anföra såsom belysning af denna vår uppfattning följande (Botaniska utflygter; sid. 1.):

“Naturvetenskapernas förhållande till all vishets begynelse, religionen, är en omtvistad fråga. Än har man ansett naturen för den säkraste religionsurkund, än att hennes stu-

dium rakt leder till atheism. Lika litet, som någon blott menisklig kunskapskälla, förmå naturvetenskaperna tända det klarare ljus, Christendomen sprider öfver världen, fast de herrligast förklaras i dess sken; men äfven så falskt är, att de leda till atheism; tvärtom blir från deras synpunkt gudsförnekelsen alltid en galenskap — och naturalismen har sin enda källa i obekantskap med naturen.“

På ett annat ställe sid. 51—52 läses:

“Må man dock vakta sig att i naturen se något visst, utbildadt religionssystem: hon är blott en spegel, ett mörkt tal; ett prisma, hvaruti det rena ljusets stråle brytes i otaliga färgskiftningar; ty, annars hade uppenbarelsens andra moment i historien, varit öfverflödigt. Naturens betraktande väcker och närar endast en varmare kärlek, en djupare religiös aning, som hänvisa på behofvet att fatta uppenbarelsen i hennes helhet; endast vissa känslomenniskor kunna finna sig tillfredsställda af en sväfvande naturdyrkan. Längre kringkastad af de stridiga passadvindarne på litteraturens oroliga ocean, fann *J. J. Rousseau*, som denne om sig sjelf bekänner, först lugu hamn vid blomsterverldens *Stilla Haf*; men det var dock dermed icke öfver barnets ståndpunkt han kom. Ty, likt det skrifna ordet, är naturens bok i sin rikedom outtömlig; hvar och en, som söker, finner deruti hvad som bäst passar för sig: barnet frid, yngligen skönhet och mångfald, mannen outtömliga föremål för sin verksamhet, ålderdomen en högre vishet och ett högre hopp. På goda grunder kan man derföre kalla naturens rike en förgård till nådens; de fleste äro, ty värr! tillfredsställda af det förras sinnliga njutning och yttre fägring, som är dess förgängliga del; men, anade de blott, hvilken ousäglig vishet, *'hur mycket skönt i hvarje åder af skapelsen och lifvet sig förråder'*, skulle de allvarligare söka *'källan, den evigt klara'*.“

I den första uppsatsen: “*Äro naturvetenskaperna något bildningsmedel*“, har författaren grundligen skärskådat frågan från alla håll och till fullo nöjaktigt besvarat henne. Här skulle förf. haft det yppersta tillfälle att upphöja *sin* vetenskap framför andra, men med sitt vanliga jemnått gör han henne endast till medel, aldrig till mål. Att naturvetenskaperna ännu inverkat så föga på den allmänna bildningen, förklarar han sålunda, sid. 3:

”Att dessa (naturvetenskaperna) hittills hufvudsakligem visat sig fruktbringande för våra materiella framsteg, utan att tillika inverka på den allmänna bildningen, har sin grund deruti, att man, misskännande deras värde i sig, endast velat anse dem som tjenarinnor för beredande af livvets komfort och derföre endast riktat dem till ett praktiskt mål — liksom tvingat dem att afsvärja sin vetenskapliga vigt och högre bestämmelse . . . . . När den yttre naturens dimmor nedtryckas i låga, stängda dalar, blir luften lätt förskämd och pestartad; men, uppstiga de till högre rymder och derifrån åter nedgutas i ett fruktbärande regn, så blir luften friskare och renad. Så ock naturvetenskaperna. Förvisar man dem endast till borgerliga livvets yrken, så går deras högre, idéela del under och dem gifves en ensidig, materialistisk riktning; likt en slafvinna, den man förnedrar, vill man blott begagna dem som verktyg, utan att erkänna deras värde i sig.“

Förf. upptager till besvarande och vederlägger det ena skälet efter det andra, som naturvetenskapernas vedersakare anført mot dessa studiers upptagande och ingående i den allmänna bildningen. Han säger, sid. 13:

”Vidare var det ett misstag att kalla naturvetenskaperna företrädesvis praktiska, ty som rena vetenskaper äro de det icke, (logiken är mångdubbelt mera praktisk), fast de ega en oberäknelig praktisk tillämpning, — och i synnerhet att åberopa denna såsom bevis på deras vetenskapliga värde. Detta eger likväl både sin ursäkt och förklaring i de tiders lynne, som icke visste uppskatta det rena vetandet (sökandet efter sanningen blott för sanningens skull), så vida man deraf icke kunde beräkna en säker nettobehållning. I sådana tider måste den i detta hänseende vanlottade poesien äfven blifva nyttig moral och sjunga tunga lärodikter. Men må vi å andra sidan akta oss att förkasta det sanna och det sköna, i fall de tillika äfven skulle medföra nytta.“

Förf. bevisar på ett ovedersägligt sätt, att ”naturvetenskaperna utgöra ett bildningsmedel, fullt jemnförligt med alla andra forskningsarter: att deras studium utbildar omdömet, uppöfvar minnet, utgör likaväl som ’de grammatikaliska öfningarne’, en nyttig själgymnastik. Dessa egenskaper ega de jemte de öfriga vetenskaperna. Men deras egentliga

vigt ligger i andra företräden. Först deruti, att de tvinga till den *sjelfverksamhet* i studier, öfver hvars brist klagas i vår tids bildning; vidare utbilda de den viktiga *iakttagelseförmågan*, ögats och själens förenade skarpsynthet, att på en gång uppfatta det gemensamma och egna i hvarje föremål, d. v. s. det väsendtliga. "Kärleken till naturen", säger förf., "fördrar väl allvarlig ansträngning, men medför tillika så mycken *lefnadsfriskhet, ökad kraft och andelig helsa*, att egentligen endast den tid dertill behöfver användas, som eljest skulle förspillas på andra nöjen, sinnets nödvändiga hvilostunder. Och då man lärt sig inse, att lifvet icke låter beherrska sig, utan undergifvenhet för dess högre lagar, så leda de tillika till *resignation*. Beroendet af det högre, långt ifrån att slappa den egna kraften, stegrar densamma genom medvetandet af högre makters samverkan. Och just genom denna gemenskap med religionen förklaras deras kraft att *förädla hjertat*, hvarföre det är en urgammal anmärkning, att de, som mest lefvat i naturen, tillika äro de frommaste, kärleksrikaste och försonligaste menniskor."

Se der i korthet sammandraget af hvad förf. påpekat. Numera tro vi, att naturvetenskapernas nytta är mera allmänt insedd, men när denna uppsats skrefs (1842), hade deras nödvändighet i och för sig troligen flere vedersakare än anhängare. Denna "akademiska stridsskrift" får måhända just såsom sådan ett ökad intresse, då man besinnar, att den kanske varit ett bland de kraftigaste medlen till den sakernas nya ordning, som nu mera inträdt, då naturvetenskapernas vikt, ja, nödvändighet både för den manliga och qvinliga ungdomen blifvit erkänd genom ämnets upptagande å de respektive skol-schemata.

Förbigående en mängd intressanta fakta, för hvilka vi sakna utrymme, öfvergå vi till uppsatsen om *Aristoteles' växtlära*. Vi kunna ej neka oss nöjet att låta förf. sjelf beskrifva denne märkvärdige man. Han säger om honom, sid. 142:

"Vi veta väl att *Aristoteles* är hos en del naturforskare illa anskrifven; men onekligen kommer han alltid att intaga ett högt rum bland vetenskapernas största snillen; vi hafva ansett för en pligt att söka göra honom rättvisa. Omfattande hela vetandets förråd, som redan på *Aristoteles'* tid var be-

tydligt, men en kaotisk blandning af dess skiljda elementer, ordnade han dessa till bestämda discipliner, ingjöt i dem en lefvande anda och lyfte de flesta till en höjd, som ett årtusende icke förmådde öfverstiga. Nyare *Filosofien* erkänner i honom sin mästare; *Naturalhistorien* måste alltid i honom vörda sin fader. Måhända skola genom denna föreningspunkt dessa båda forskningens aristokratiska bröder, som i striden om det rika arvet inbördes hatat och förkättrat hvarandra, åter kunna försonas, liksom båda i endrägt bodde tillsammans i fädernehuset: *Aristoteles'* stora själ. *Aristoteles* öfverträffar alla efterföljande naturforskare i filosofisk skarpsinnighet, alla filosofer i djup, allt omfattande, genom egen forskning förvärfvad naturhistorisk kunskap, hvilket är det, som gör honom till ett så märkvärdigt undantag bland de öfriga äldre skriftställarne.“

Vid läsningen af den följande skildringen af den grekiske filosofens åsichter intages man af beundran för det snille, som redan årtusenden tillbaka, på grund af egen forskning och gudomlig ingifvelse, så riktigt bedömde naturalstren, deras uppkomst, utveckling och ändamål. Genom en af dessa idéeförbindelser, som påtvinga sig oss, ibland emot vår vilja, komma vi att jemföra dessa åsichter med den *Darwinska* teorien för all tings ursprung, människans inklusive, och, enligt vår ringa uppfattning, står hedningen *Aristoteles* långt framför den genom arvet af tusende års forskning och erfarenhet riktade christne vetenskapsmannen. Vi skola låta *Aristoteles*, eller rättare hans snillrike uttolkare själf tala:

“Det Gudomliga är verkande orsaken till allt det bättre, som sker. Bättre är att vara född och lefva, än att icke vara född och icke lefva. Allt söker därför bevara sitt bestånd och blifva evigt, oförgängligt, emedan det söker närma sig det Gudomligas natur. Då likväl det enskilda och individuella i sinneverlden icke kan evigt fortlefva, måste det ske derigenom, att släktet bibehållas. Dettas bestånd är fortplantningens ändamål; att af hvarje planta en annan af samma art må uppkomma, är hennes bestämmeelse. Derfor är generation lifvets första och mest allmänna princip.“ . . . . .
 . . . “Undersöker man, huru djuret eller växten utbildas ur sitt frö, så bör man ihågkomma, att endast *det utbildas till varelse, som i anlag ligger i fröet*, att efter fröets utbild-

ning lifskraften genomströmmar hvarje organismens del; men att sedermera delarnes egenskaper, såsom mjukhet, fasthet och yttre beklädnad, bestämmas af yttre omständigheter, såsom köld, värma; men sjelfva grunden för hvarje dels tillvaro bör sökas i den impuls, som i generationen är gifven. Då således intet generar sig sjelft, men afladt utbildar sig sjelft, måste allt vara inneslutet i sin princip. Denna är hjertat hos djuren och hos växterna knopparne eller rothalsen, föreningspunkten mellan rot och stjlk. . . . .

. . . "Af hvarje frö uppkommer alltid en individ af samma slag; ty intet uppkommer genom tillfälligtvis förenade och blandade partiklar, utan efter den lag, som är nedlagd i hvarje naturalsters väsende. . . . .

. . . "I hvarje organisk kropp är själen grunden och principen för lifvet, derföre är hon en och odelbar. Men i anlag kan hon innesluta flera och hos växterna kunna dessa på visst sätt sägas vara oändligt många. Växterna kunna nemligen, sönderdelade i flera smärre delar, i hvarje del bibehålla lif, och hvar och en kan utbildas till ett nytt, fulländadt individuum."

Härmed afsluta vi våra utdrag ur uppsatsen om *Aristoteles'* växtlära, under den förhoppning, att det anförda skall vara nog för att locka till läsning af det hela.

Det är med afsigt, som vi låtit *Aristoteles* tala först, dels derföre, att han onekligen bör ha första ordet såsom den äldste, dels derföre, att de nyare åsigtter, hvilka professor *Fries* representerar, beriktiga och förtydliga de af honom framställda. Hvad för den förre i många fall var dunkel aning, är för den senare klar visshet. Hvad den ene ser "såsom uti ett mörkt glas", ser den andre "ansigte mot ansigte." Hvad de ega i lika grad är kärleken till naturen och snillets förmåga att uppfatta henne; för båda har hon öppnat sina rikaste skatter; båda hafva derur tagit så mycket, de hvar för sig kunnat med de hjälpmedel som stått dem till buds*), och om den ene gagnat menskligheten mer än den andre, beror detta måhända blott på olika tidsförhållanden. Förf. säger sjelf härom träffande och sannt: "Det är en ringare förtjenst att full-

*) I sådana frågor som *lifvets uppkomst* veta de båda lika litet; af den orsak troligen, att aldrig någon dödlig får eller kan lösa den.

följa och beriktiga ett ämne, än att sjelf bryta nya banor och fästa uppmärksamheten på en förbisedd fråga.“ Båda erbjuda många berörings- och jämförelsepunkter, såsom man kan se af det följande, hvilket vi ur skiljda ställen i boken i korthet sammandragit, för att framställa till våra läsares eftertanke och begrundning.

Ett naturligt system — naturvetenskapernas ideal — söker att uppfatta naturalstrens inre väsende, sammanfatta forskningens spridda resultat till ett helt och lemna en klar öfversigt af vetenskapen och dess särskilda delar. Det bör med få undantag nedstiga från de högsta och fullkomligaste naturalstren till de lägre, emedan de senare svårigen förstås utan de förra*). Ett naturligt system bär inom sig fröen till en fullständigare utveckling, men kan aldrig hinna absolut fullkomlighet; det är barnet af tidens vetenskapliga ståndpunkt, högsta mätaren deraf, men det måste fullkomnas i den mån forskningen tränger djupare och insigterna vidgas.

Förf. visar huru rakt stridande emot all erfarenhet den satsen är, att den ena arten af växt eller djur kan utveckla sig ur den andra. Han säger: “En af vår tids berömdaste naturforskare låter människorna uppstå genom en i adelstånd upphöjd Ap-race**) o. s. v. hela kedjan nedåt; men hela detta antagande är för vår känsla lika vidrigt, som det är stridande mot all erfarenhet. Andra hafva antagit hela växtriket nedstamma från en s. k. “*Urplanta*“, men tvifvelsutan har man dermed menat en blott fiction. Det ena så väl som det andra är omöjligt.“

Hvad som låtit nyss anförda antagande vinna en så stor terräng, anser förf. vara en del naturforskares önskan att söka bortförklara det första stora skapelseundret. Vi tro att så är och kunna för vår del ej begripa, huru en med förnuft och känsla begåfvad varelse kan anse den åsigten högre, att verlden och allt lif som deruti är genom en slumpens lek uppkommit ur naturen d. v. s. ur sig sjelft, än att allt är ska-

*) Förhållandet är motsatt i morfologi (beskrifning på växtens yttre skapnad) och i physiologi (läran om lifvet). Man måste i dessa vetenskaper från det lägsta och enklaste (t. ex. läran om den enskilda cellen) uppstiga till det fullkomligaste (kärn, kärlnippen).

**) Eller kanske Ödlor, (Saurier), hvilken åsigt *Darwin* fört på modet.

padt i begynnelsen af en god, vis och allsmäktig Gud, hvilken i hvarje ögonblick uppehåller och förnyar sitt verk. Förf. säger, "att ehuru hvarken han eller någon annan naturforskare kan framvisa de former, som den första skapelsen iklädde sig, måste han dock för sin del antaga för alla släkten, och *företrädesvis för den högsta, människans, en från alla andra absolut skiljd urform.*" Han stöder sig således på ett antagande, som vi här skulle vilja kalla *tro*, och vi vinna stöd i denna vår åsigt genom följande ord, hvori förf. erkänner förnuftets otillräcklighet:

"Menskliga förnuftets gränser har man funnit, men forskningens ännu ingen anat; endast derigenom undvika *vi vidskapelsen i alla hennes former*, att vi allvarligt, ju längre vi framträda desto bättre, söka återföra allt till det enda outransakliga *Under*, som vi kalla Allmakt, hvars klädesfäll, yttre naturen, uppfyller allt med ljus och lif."

En eller annan af våra läsare tycker måhända, att vi varit allt för omständliga i vår framställning af författarens åsigt om lifvet, dess uppkomst och utveckling. Vi förneka ej heller, att vi just dermed haft en bestämd afsigt. Då det hvarken är möjligt eller ens önskligt att förhindra en mängd lösa teorier och hypoteser att bana sig väg till den qvinliga ungdomen, anse vi det nödigt, att de, som ej äro i stånd att i så viktiga frågor bilda sig ett eget omdöme, hvilket torde vara fallet med de allra flesta, ega en rådgifvare att vända sig till, en god ledning för sitt omdöme, för tankens sjelfverksamhet. Hvem kan gifva en bättre sådan, än en gammal vis, som i mer än ett halft sekel studerat naturen och riktat sin nation, hvarföre ej menskligheten, med resultat af sina noggranna iakttagelser, sin vidsträckt erfarenhet? Vi säga "sjelfverksamhet", ty ingen ung qvinna kan under vanliga förhållanden studera detta arbete, utan mycken estertanke, ofta rådfrågande sin botaniska bandbok, sina minnen från egna "botaniska utflygter" i det fria. Dock om än studiet af ett sådant verk fordrar någon ansträngning, huru mycket större blir ej den inre behållningen, än vid det flygtiga genomögnandet af vissa vetenskapligt-fantastiska hypoteser — dagsländor, som likt andra ephemerer måhända under årtal befunnit sig i larvtillståndet, men så fort de fått vingar dö de efter några timmar och . . . . glömmas. Från denna lösa mat, vänder man så

gern tillbaka till den sunda födan, som lifvande och närande själ och kropp, befordrar bådas helsa.

Mycket mera vore att säga om det första bandet af dessa "Botaniska Utflugter", men vi ha endast velat påpeka hvad som synes oss vara förf.:ns hufvudtanke, helst som denna tillika belyser en af dagens viktiga frågor, den om människans ursprung. Att förf.:ns åsigt i detta ämne ej tillhör hypoteserna för dagen ses genom jämförelsen med *Aristoteles*, som årtusenden förut i grunden var af samma tanke. De uppsatser, hvilka vi begagnat för att framlägga förf.:ns åsikter i detta hänseende äro: "*Växternas ursprung*", "*Grunddragen till Aristoteles' växtlära*" samt "*en blick i Växtlifvets verkstad*"*).

Att vi åt uppsatsen: "*Äro naturvetenskaperna något bildningsmedel*" egnat större uppmärksamhet än åt flera andra, kommer sig deraf, att den utgör likasom en inledning till hela arbetet. Förf. bevisar först, att naturvetenskaperna äro nödvändiga för den allmänna bildningen, innan han företager sig att söka bibringa oss desamma. Han öfvertygar förståndet; innan han talar till hjertat, och sedan han, genom den oemotståndliga makt snillet eger, när det har sanningen till mål, tillfredsställt det förra och vunnit det senare, tager han hela vår intelligens i anspråk för att lyfta oss upp till sig; han söker ej såsom så många andra, endast efter popularitet sträfvande författare, nedstiga till sina läsares ståndpunkt.

Då man läser ett arbete sådant som detta och tycker sig inse dess betydelse för en bildad allmänhet, kan man ej annat än önska att större delen deraf måtte kunna tillägna sig dess skatter; men då man på samma gång känner sin egen oförmåga att gifva en ämnet värdig öfversigt deraf, uppstår en viss tvekan, om man bör inlåta sig på detta fält eller ej. Vid närmare eftersinnande funno vi dock arbetet vara af allt för högt värde att kunna förlora något genom vår enkla framställning af dess innehåll, och förtycka ej om våra läsare, då de nått målet, d. ä. med författaren inträngt uti och lärt sig

---

*) Denna del innehåller för öfrigt: *Om Växternas fädernesland; Botaniska antiquiteter*, med särskildt hänseende till Grekernas Nymphaeacéer; *Växternas vetenskapliga namn*, samt *Vären*, en liten förtjusande uppsats.

älska naturen och dess Upphofsman, skulle glömma den ringa vägvisaren.

Vi kunna ej bättre avsluta vår anspråklösa uppsats än med den ädle vetenskapsmannens egna ord, sid. 389:

“Ehuru ofullständig föregående framställning här måst blifva — ehuru oändligt mycket under senare åren blifvit nogare utredt, hvaråt vi skola egna en egen uppsats, — torde det anförda likväl vara tillräckligt för att fästa allmänhetens uppmärksamhet så väl på det lif, den rastlösa verksamhet, som genomströmmar naturen, som äfven på den nya tidens bemödande att, så vidt det hittills varit möjligt, skåda in uti växtlifvets innersta verkstad. Men i så subtila frågor, som den närvarande, förstår forskaren blott endels, till en del måste han profetera, Genom nya rön, genom förbättrade instrumenter ser den följande dagen i ett klarare ljus, hvad för den förflutna blott var en dunkel aning. Det är en ringare förtjenst att fullfölja och beriktiga ett ämne, än sjelf bryta nya banor och fästa uppmärksamheten på en förbisodd fråga. Det är endast felen i hvarje framställning, som äro hvarje författare egna; allt det nya, sanna och sköna är en högre uppenbarelse af naturens inre lif.”

— en — ny.

XXXIV. — UR EN SJUKSKÖTERS KAS ANTECKNINGAR.

Då våra läsare i ett föregående häfte erhållit en öfversigt af den Amerikanska Sundhetskommisionens organisation, uppkomst och verksamhet, torde det äfven kunna intressera dem att i tankarne göra ett besök på ett af de amerikanska sjukhusen vid krigets början — helst då vi erbjuda dem en älskvärd och behaglig ledsagerska.

Vid den tid kriget utbröt var *Louisa Alcott*, (dotter till en berömd filosof af den s. k. transcendental skolan, *A. B. Alcott*), känd och flrad i de förnämsta umgängeskretsarne i *Concord* och *Boston*, (Massachusetts) såsom en

af deras vackraste och talentfullaste unga damer, hvars gläd- tige väsende och qvicka infall gjorde henne eftersökt vid alla glada festligheter, och som äfven genom några humoristiska berättelser, införda i "*Atlantic Monthly*", gjort sig känd såsom lycklig författarinna. Men då kriget utbröt, sade den unga damen farväl till detta glada lif och gick att söka ett annat fält för sin verksamhet. Den första underrättelse hon lemnade sina vänner var den, att hon såsom sjuksköterska arbetade natt och dag på det stora sjukhuset i Washington. Ehuru aldrig synnerligt stark, lyckades hon dock hålla krafterna uppe ända till det föriärliga nederlaget vid Fredericksburg. Från denna stund öfveransträngde hon sig så, att hon sjelf bragtes nära döden och måste återföras till sitt hem. Här hemtade hon sig blott långsamt och under den långvariga konvalescensen tillbragte hon sin tid med att af de bref, hon under tjenstgöringen på sjukhuset skrivit till sin syster, sammansätta några små skizzer öfver hvad hon der upplefvat. Dessa skizzer blefvo sedan offentliggjorda och utdrag af dem hafva meddelats dels i amerikanska, dels i engelska Journaler. Ur en af de sistnämnda låna vi följande skildringar.

Ankomsten af sårade från ett förloradt slagfält.

Det första jag mötte vid mitt inträde i sjukhuset var en atmospher, i jemförelse med hvilken Köln med dess i legenden beskrifna "tretusen elaka lukter" måste hafvat varit en rosenbädd; och — det värsta af allt — man försäkrade mig, att denna olägenhet var ett chroniskt lidande inom alla sjukhus, hvari jag måste finna mig. Jag gjorde det, väpnad med en eau de cologne-flaska, med hvilken jag så träget bestänkte mig sjelf och mina omgifningar, att jag snart blott blef känd under namnet: "sköterskan med flaskan." Efter att bokstafligen ha blifvit öfverhoppad af trenne kirurger, puffad af springpojkar mot kolkorgar och vattenämbar, nära skällad af ett vattenfall ur nyss fyllda thekittlar och nästan hopplöst intrasslad bland en flock färgade systrar på väg till tvättstugan, närmade jag mig småningom den stora inträdessalen och stannade der för att hemta andan och taga en öfversigt af uppträdet.

Der voro de, "våra tappre gossar", såsom tidningarne kalla dem, och det med rätta, ty fega stackare kunde näppe-

ligen hafva varit så slitne och sargade af skott och granater; och icke heller hafva burit namnlösa lidanden med ett tålmod och en sinnesstyrka, som gjorde en stolt att få vårda dem såsom bröder. Och de kommo in i mängd, somliga på bårar, andra burna på kamraters armar, en del stapplande mödosamt framåt på groft tillhuggna kryckor. En låg, styf och stel, med ansigtet öfvertäckt, medan en kamrat uppgaf hans namn till antecknande, innan han bars bort till de dödas hus. Allt var brådska och förvirring. Salen, som tillika var ett slags inre förstuga, var öfverfylld med dessa människospillror; icke ens den mest plågade eller uttröttade kunde föras derifrån till sin bädd i någon af sjuksalarna, förr än han blifvit tillbörligen antecknad och erhållit en pollett, som bestämde hans plats och nummer. Rundt omkring väggarna sutto alla, som kunde hålla sig uppe; golfvet var öfvertäckt med liggande; i trappor och dörrar trängdes hjälpande och åskådande; ett sorl af talande och gående fyllde rummet; men lugn midt ibland all denna oro och jemmer gick sjukhusets föreständerska emellan de sårade, välkomnade alla med vänliga ord, som förvandlade sjukhuset till ett hem, utdelade styrkande medel och tröstade med blotta anblicken af sin blida och vänliga uppsyn.

Åsynen af åtskillige bärare, hvar och en försedd med en enarmad, benlös eller illa sårad patient, hvilka fördes i riktning mot den sjuksal, der jag blifvit beordrad att tjengöra, påminde mig att jag var här för att göra nytta, icke för att gråta. Med ansträngning lyckades jag att dämna mina känslöflöden och återvände till pligtens väg, hvilken föreföll temligen hård att tråda just nu.

Salen innehöll fyrtio bäddar, de flesta redan upptagna af män, hvilka lågo der försjunkna i medvetlös dvala, till dess ångan af den inburna maten väckte de hungrande. Rundt omkring den stora spiseln var samlad en grupp män, vid hvars anblick jag ryste: bleka, utmerglade, knappt skylda varelser, ända till knäna höljda i dy, med blodiga förband, orörda sedan flera dagar, många insvepta blott i filter, sedan kläderna gått förlorade eller blifvit öfverflödiga, och alla bärande denna modfälda uppsyn, som förkunnar nederlaget tydligare än något telegram. Jag deltog så djupt i deras lidande, att jag ej vågade tilltala dem, ehuru jag kände mig redo att taga hand om hvilken af dem som helst, vore det än den bistraste och smut-

sigaste af dem alla. Slutligen framkallade mig förestånderskan ur min undangömda vrå och satte ett vattenfat, svamp, handduk och ett stycke brun tvål framför mig med orden:

“Se så, mitt barn! Börja tvättningen med all flit. Bed dem taga af strumpor, rockar och skjortor, tvätta dem väl, gif dem rena skjortor och låt sedan uppässaren avsluta affären och bringa dem i säng.“

Om hon hade bedt mig raka dem alla öfver en bank, eller dansa en “hornpipe“ på spiselhärden — det hade varit en småsak; men att med svamp och tvål rentvå ett halftjog skapelsens herrar i en handvändning — det var — ja, sannerligen var det icke — — — Men här gafs ingen tid för nonsens, och som jag kommit med det fasta beslutet att göra allt, hvarom jag tillsades, dränkte jag mina skrupler i vattenfatet, grep modigt svamp och tvål, antog en affärsmässig hållning och riktade mitt anfall mot det första smutsiga exemplar, som kom under mina ögon. Det råkade vara en gammal, bister Irländare, som blifvit sårad i hufvudet, och fått denna del af sin korpus smakfullt anordnad i likhet med en blomsterträdgård, der förbanden representerade vägarne och håret bosquéerna. Han blef så öfverväldigad af den oväntade hedern att bli tvättad af lady-hand, såsom han uttryckte sig, att han ideligen vände ut och in på ögonen under utrop af “bless me! bless me!“ allt med en så oemotståndligt komisk min, att vi båda slöto med att brista ut i ett hjertligt skratt. När jag föll på knä, för att taga af hans skor, började han åter beskärma sig och ville ej höra talas om, att jag skulle röra “de smutsiga satarne“; “Må ni ligga mjukt en dag hos Guds englar, darling, till tack för det dagsverke, ni gjort i dag — — U-usch — gick icke det ändå! — och besittningen god, ä’ icke det kinkigt att säga, hvilken är smutsigast, fotstackarn eller skon.“ Han hade obestridligen rätt, och om ej hans utrop röjt sanna förhållandet, hade jag farit fort att draga och draga, i tanke att hvad han kallade fotstackarn, var en stöfvel, ty — strumpa, sko, ben och benkläder — allt var en enda sammangyttrad massa af dy. Detta komiska upptråde framkallade en allmän munterhet, och lifvad af denna lyckliga början, fattade jag mod och fortfor att tvätta och skura så flitigt och troget som någonsin en mamma på lördagsqvällen. Somliga underkastade sig denna behandling likt sömniga barn, hvilande sina hufvuden mot min

axel, andra sågo bistert förlägna ut; flera af dem, som hade den grymmaste uppsynen, rodnade som blyga flickor. En bar en liten smutsig påse på ett band kring halsen; då jag förde den åt sidan för att tvätta hans sårade bröst, sade jag:

“Er talisman förmådde ej skydda er denna gången, käre vän.”

“Hm — jag menar han gjord’et — miss; det der skottet hade nog gått några tum djupare, om ej gamlamors kamfert-påse legat emellan“, svarade den gladlynte filosofen.

— — — — —
 — — — — —
 — — — — —

Af alla de bekantskaper förf. gjorde under sitt vistande vid sjukhuset, intresserade hon sig mest för “sina färgade syskon.”

“Kanske“, tillägger hon, “emedan de voro sådana fullkomliga motsatser till de respektabla medlemmarne af den gamla väluppfosttrade Bostonsocieteten, der jag hittills tillbragt mitt lif.”

“Det roade mig“, fortfar hon, “att så der på nära håll studera negernaturen, äkta och oförfalskad. Dock, hvad säger jag! — äkta och oförfalskad finna vi den endast i dess hemland, Afrika; här är den hvad slafveriet gjort den till: inställsam, listig, lat, okunnig, men på samma gång godhertad, gladlynt samt ytterst känslig och mottaglig för det minsta tecken af den brödrakärlek, som sent omsider förmått den hvita handen att förena sig med den svarta i det stora arbetet för *de båda racernas* frigörelse.”

Man hade varnat henne för att alltför oförtäckt yttra sina åsichter i slaf-frågan, och hon bjöd till att vara försiktig och att stäfja sin oroliga tunga, allt under det hon nyttjade sina ögon och samlade ett förråd af iakttagelser för framtida användning. Hon hade dock knappast vistats på sjukhuset en vecka, förr än det uttryck af öfvergifvenhet och trotsig liknöjdhet, som stämplade en del af de ansigten, hon såg omkring sig, syntes uppmana henne, att lemna vårdandet af de hvitas kroppar, för att draga någon omsorg om de svartas själar.

Ehuru mycken förtret de lata negerpojkarne och de okynliga flickorna gjorde henne, kunde hon ej låta bli att tycka om dem, och fann snart, att det minsta drag af vänlighet eller intresse lockade fram i dagen de bättre egenskaper, som **ligga** fördolda äfven hos de mest öfvergifna och förnedrade af

menniskors barn. "Jag tyckte om deras gladlynthet", säger förf:an; "aldrig slöt någon af de gamla svarta hexorna sitt tunga dagsarbete i sjukhuset, utan att skratta och prata med full hals, då hon blef fri att göra ingenting. Flickorna hoppade och lekte, hvar och en med sin käreasta, eller vyssjade sina barn med den ömma stolthet, som kommer moderskärleken att försköna äfven det fulaste ansigte. Män och gossar sjöngo och hvisslade dagen om, och ofta förljufvades min nattvakt i sjuksalen af en kör från gatan, full af melodiskt behag, vare sig den handlade om himlens fröjder eller om riskakans behag."

Miss *Alcott* hade väntat att bli misstänkt för de fördomar mot umgänget med de färgade, som man så ofta och med skäl förevitat Nordens folk, men förvånades att finna förhållandet omvänt, i det hon dagligen förtretade sina grannar med att behandla de svarta på samma sätt som hon behandlade de hvita.

"En dag", berättar hon, "då jag fångat i mina armar en liten svart barnunge, som plögade springa omkring i köket, dit jag begifvit mig, för att hemta välling åt en af mina patienter, utropade en af de virginiska sköterskorna, rynkande på näsan:

"Bevara mig, miss, hur kan ni taga i den lilla svarta paddan! Jag har sett honom springa här alla dagar, under det sista halfåret, men aldrig förmått mig att röra honom med så mycket som en eldtång en gång."

"Så mycket mera skam för er, ma'am!" utbrast jag, och med en Yankees medfödda trotsighet lät jag handling följa på ord och kysste hjertligt den lilla svarta paddan, hvars ansigte, af en lycklig händelse, var så rent och skinande, som om hans mammy just polerat det med ett hörn af sitt förkläde, fuktadt, likt "Aunt Chloes", med en droppa ur tékökets pip. Denna raska handling och den abolitionistiska föreläsning som följde, under det den ena handen vispade välling åt det sjuka Amerika och den andra slöt till hjertat barnet Afrika, framkallade ej det försonliga resultat, jag åsyftade; ty min kamrat betraktade mig hädanefter såsom en samhällsvådlig fanatiker och min lilla skyddsling ådrog sig ständiga lifsfaror genom att envisa att i tid och otid klättra uppför trapporna till mitt

rum och låta trampa sig under fötterna såsom en liten svart spindel.“

▲f skildringarne från sjuksalen, är det en, som synes oss ega ett rörande intresse och hvilken vi härnedan oakortad återgifva.

Den virginiske grofsmeden.

“En af de först ankomna patienterna under min vård hade ofta talat med mig om en af sina kamrater, som begärt att få afvakta nästa transport, på det att de, hvilka syntes svårare sårade än han, först måtte erhålla hjälp. Det tycktes råda en vänskap lik *Davids* och *Jonathans* mellan dessa båda män; min patient längtade otåligt efter kamraten, och tröttnade aldrig att prisa *John* , hans mod, hans nykterhet, hans sjelf-försakelse, hans hjertas aldrig trytande godhet — och afslutade alltid sin panegyrik med förklaringen: “Det ä' en karla karl, som förslår! det ska' ni bli varse, Ma'am.“ Jag var ej litet nyfiken att få skåda detta mönster af förträfflighet, och då han kom, vaktade jag honom på afstånd ett par dagar, innan jag gjorde närmare bekantskap. För att säga sanningen kände jag mig litet skygg för den store, ståtliga mannen, hvars säng måste förlängas, för att rymma hans resliga gestalt; sällan talade han, yttrade aldrig någon klagan, kräufde intet deltagande, utan följde blott med lugna, uppmärksamma blickar, hvad som föregick omkring honom. Stödd mot sin höga hufvudgård, ingaf mig den sårade grofsmeden en lika djup känsla af sin inneboende värdighet, som någon bild af en döende regent eller statsman. Hans ansigte var högst intagande, infattadt i en ram af brunt skägg och hår, dragen välbildade, uttrycket fullt af en lugn kraft, som ännu ej vikit för plågan, stundom tankfullt, ofta mildt deltagande vid anblicken af andras lidande. Munnen bar ett uttryck af allvarlig fasthet, röjande viljekraft och mod, men leendet var mildt som en qvinnas och ögonen liknade barnaögon, blickande framåt med en ren, frimodig uppsyn, som lofvade godt för dem, hvilka satt sin lit till honom. Han tycktes hänga fast vid lifvet med all kraft, såsom vore det för honom ännu rikt på pligter och lycka, och han tycktes hafva lärt förnöjsamhetens hemlighet. Den enda gång jag sett hans lugn stördt var då kirurgen tillkallat ännu en läkare, för att undersöka hans sår. Ängsligt forskande i deras anleten,

frågade han den äldre: "Menar ni att jag går igenom, Sir?" "Jag hoppas det, min gosse!" var svaret. Och när de tvenne läkarne aflägsnade sig följde dem *John's* öga med en blick, som skulle hafva afvunnit dem ett bestämdare svar, om de sett den. För ett ögonblick drog en skugga öfver den sjukes anlete, men efterträddes åter af det vanliga lugna uttrycket: det tycktes som hade han för sig sjelf erkänt möjligheten af en olycklig utgång och, utan att begära något, men hoppandes allt, lemnat utgången i Guds hand med den undergifvenhet, som endast en sann gudsfruktan skänker.

"Aftonen derpå, då jag gjorde runden med läkaren, kom jag händelsevis att fråga, hvilken af alla mina patienter, han ansåg lida mest, och till min stora förvåning, riktade han ett betydelsefullt ögonkast mot *John*.

"Hvarje hans andedrag är att förlikna vid ett dödsstyg. Kulan gick in genom den ena lungan, krossade ett reffen och för fram som en tyrann. Den stackars gossen kan ej finna ett ögonblicks hvila eller plågfrihet, ty han måste ligga på den sårade ryggen eller qväfvas. Det blir en hård och lång dödskamp — ty han har en ovanlig lifskraft. Den kan dock ej frälsa honom, som värre är."

"Ni vill väl ej påstå att *John* skall dö, doktor?"

"Fins icke ringaste hopp för honom, Ma'am. Och ni gör bäst i att bereda honom derpå; J qvinnor hafven förmåga att göra sådant på ett behagligt sätt, och jag öfverlemnar honom åt er. Han har icke mer än en, högst två dagar igen."

Jag hade god lust att brista i gråt, men hade redan fått lära att spara tårarne för lediga stunder. Jag kunde dock ej förlika mig med tanken på ett sådant slut för en sådan man, då ett halftjog utslitna, odugliga varelser omkring honom lyckats, såsom läkaren plögade säga, hoplappa lifhanken, för att ännu några år framlefvä ett uselt lif, en börda för andra och en daglig förebråelse för sig sjelfva. Arméen behöfde män sådane som *John*, allvarlige, tappra och trogne. Jag kunde ej förmå mig att gifva upp allt hopp om honom. Det var lätt nog för doktorn att säga: "bered honom på döden!" men det var ett hårdt, ett grymt uppdrag, långt ifrån så behagligt, som han artigt låtit påskina. Jag hade ej hjerta att fullgöra det ännu och hyste, i trots af de mörka förutsägelserna, ett

hemligt hopp, att någon plötslig vändning i sjukdomen skulle befria mig från den smärtsamma pligten. Några minuter senare såg jag *John* sitta upprätt i sängen, utan någon till stöd, medan kirurgen förband hans sår. Upptagen med simplare förbindningar, som fordrade mindre styrka och erfarenhet, hade jag aldrig råkat vara i hans närhet vid dessa tillfällen, utan lemnat honom åt ett pålitligt manligt biträde. Jag hade förgätit, att den starke mannen kunde hafva lika mycket behof af kvinnohandens milda vård och kvinnohjertats vänliga inflytande, som de svagare naturerna omkring honom. Nu tycktes minnet af doktors ord förebrå mig försummelsen, måhända icke af någon egentlig pligt, men af dessa små omsorger och bevis på vänligt deltagande, som äro en tröst för hemsjuka sinnen och gifva vingar åt de tungfotade timmarne i sjukrummet.

John syntes mig i detta ögonblick ensam och öfvergifven, der han satt, med hufvudet nedböjdt och händerna slutna kring knäna, utan något märkbart tecken till smärta. Då jag närmade mig, såg jag dock några tunga tårar bana sig väg öfver hans kinder och droppa ned på golvet. Detta var mig något alldeles nytt; af de många lidande jag sett, hade somliga högljudt klagat, andra svurit, de flesta tigande fördragit smärtan; men tills nu hade jag icke sett någon gråta. Det låg ingenting vekligt i den starke mannens tårar, men något djupt rörande, och på en gång försvann min skygghet, mitt hjerta öppnade sig och tog honom dit in, i det jag omslöt det böjda hufvudet med mina händer, så frimodigt som hade det varit ett barns, och hviskade: "låt mig hjälpa er att bära plågan, *John!*"

Aldrig har jag på något menskligt anlete sett ett så plötsligt och så vackert uttryck af öfverraskning och tacksamhet, som det, hvilket vid dessa ord framlyste ur *Johns*, och gaf mig ett svar, värtaligare än den låga hviskningen:

"Tack ma'am! det var godt! det var just hvad jag behöfde."

"Hvarför då ej säga ett ord härom?"

"Jag ville inte falla er besvärlig — ni tycktes ha mycket annat att göra — och jag kunde hjälpa mig sjelf."

"Det skall ni ej behöfva mera, *John!*"

Jag höll ord. Nu först förstod jag den sorgsna blick, hvarmed han ofta följt mig, då jag gått bort efter ett kort besök vid hans bädd, eller en blott nick i förbigående, då jag

gick att syssla med andra patienter, som tycktes behöfva mig bättre, emedan de voro högljudda i sin klagan; nu förstod jag att jag för honom, såsom för så många andra, var den svaga ersättningen för en moder, en maka, en syster, att jag i hans ögon icke längre var en fremling, utan en vän, som hittills försummat honom. Nu blef det annorlunda; vid alla de smärtsamma tillfällen, då hans sår skulle sonderas, skötas och förbindas, lutade han sig mot mig och höll min hand hårdt emellan sina, och om plågan ännu aftvingade honom några tårar, var det ingen mer än jag, som såg dem falla. Då han lades tillbaka på hufvudgården, sysslade jag ännu en stund omkring hans bädd med en känsla af sjelfförebåelse, som ej tillät mig hvila, förr än jag badat hans ärliga anlete, borstat hans hår, ordnat lakanet omkring honom och lagt ett par qvistar ljung eller heliotrop på hans rena hufvudkudde. Under allt detta följde mig hans blick med det uttryck af stilla belåtenhet, som jag så gerna framkallade, och då jag räckte honom min lilla bukett, tog han den varligt i sin grofva hand, strök sakta de gröna bladen, drog in dess välukt med omisskännelig förtjusning och låg sedan orörlig, betraktande solstrålarnes spel kring de gröna bladen. Ehuru utom all fråga den manligaste af alla mina fyrtio patienter, var han den lydigaste af dem alla, emottog hvarje liten tjenst med ett tacksamt smålöje, och ofta, då jag städade det lilla bordet vid hans bädd, kände jag honom sakta vidröra min klädning, likasom för att försäkra sig om, att jag ännu var der. Jag hade aldrig sett en så ärlig och okonstlad, och på en gång så modig och anspråkslös natur, full af fina instinkter och ädla sträfvanen, hvilka, då de ej funnit uttryck i ord, syntes hafva blommat upp i hans inre och gjort honom till hvad han var.

Sedan isen en gång var bruten, egnade jag honom en timma hvarje afton, han ännu hade att lefva, Han kunde ej tala mycket, ty andedräkten blef allt knappare, och han förmodade snart blott hviska; men, under våra afbrutna samtal, inhemtade jag dock tillräckligt af hans historia för att känna mitt intresse och min aktning för honom stegras. En gång bad han mig skriva ett bref, och då jag ordnat penna och papper frågade jag, med ett oemotståndligt anfall af moder Evas skötesynd: "skall det adresseras till er mor eller er hustru, *John?*"

“Till ingendera, ma'am. Jag har ingen hustru, och till mor skall jag skriva sjelf, när jag blir bättre, ... Är det denna, som kommit er att tro mig vara gift?” frågade han, visande på en ring, som han bar och ofta tankfullt smekte, då han låg tyst.

“Till en del, dock mera den allvarliga, stadgade uppsyn, som utmärker er och som vanligen ej återfinnes hos unge män, förr än de inträdt i äktenskap.”

“Kan nog vara det, ma'am; men, ser ni, jag är icke heller särdeles ung, blir tretti i Maj, och har varit, hvad ni kallar stadgad, redan i tio års tid. Ty, ser ni, mor är enka; jag är hennes äldsta barn och det gick ej an för mig att gif- ta mig, förr än *Lizzie* fått sitt eget hem och *Laurie* lärt sitt handverk; ty vi äro fattigt folk och jag måste vara far för barnen och stöd för min kära, gamla mor, så vidt som jag förmår.”

“Det är ni också utan tvifvel, *John!* Men hur kom ni att gå till arméen, om ni tänker så? Hade ni ej bort känna er lika hindrad att inträda i krigstjenst, som i äktenskap?”

“Icke så som jag ser saken, Ma'am; ty det ena är pligt, det andra blott egen tillfredsställelse. Jag gick till arméen, icke för ärans eller soldens skull, det vet Gud! men för att tjena den rätta saken; länge tvekade jag dock, ej rätt viss om hvilkendera pligten borde draga mig starkast. Mor såg hur saken stod, gaf mig sin ring till åminnelse och sade: 'Gå *John!*' och så gick jag.”

Hur kort och enkel var ej denna berättelse, och dock målade den mor och son bättre än de vältaligaste ord.

“Har ni ångrat att ni gick, nu då ni legat här och plå- gats så mycket?”

“Aldrig Ma'am! Inte för det jag kunde göra stort, men jag har fått visa, att jag var villig att ge mitt lif — och får kanske ge det ock. Visst hade jag gerna tagit såret i fronten; det ser fegt ut att träflas bakifrån, men jag lydde order och i grunden vet jag ju att det gör detsamma.”

Stackars *John* — det gjorde i sanning detsamma; endast att ett skott i fronten kunnat bespara honom den långa före- stående dödskampen. Han tycktes hafva läst de tankar, som trängde sig in på mig, då han talade så hoppfullt och jag visste att allt hopp var ute, ty han tillade hastigt:

“Det var min första batalj. Tro de att det blir min sista?”

“Jag fruktar, att de tro det, *John!*“

Aldrig hade jag fått en fråga så svår att besvara, skärpt som den var af den klara spörjande blicken, som genom sin egen ärlighet aftvang mig ett ärligt svar. Han häpnade först, grubblade ett ögonblick öfver saken och skakade derpå hufvudet, i det han kastade en blick utåt det breda bröstet och de muskelstarka lemmarne.

“Jag hyser ingen fruktan. — Jag har bara litet svårt att tro på det. Jag är så stark, att det tycks omöjligt att ett så litet sår kan döda mig.“

Den muntre *Mercutio's* ord i dödsstunden föllo mig i minnet vid dessa ord: “Det är hvarken så djupt som en brunn eller så bredt som en kyrkdörr, *men det är nog.*“ *John* skulle hafva sagt detsamma, om han kunnat se det djupa svarta såret mellan sina skuldror. Men han såg det icke och kunde, oaktadt den smärta det förorsakade honom, aldrig föreställa sig att det var farligare än de förfärliga skador, hvaraf kamraterna ledo.

“Skall jag nu skriva till er mor?” frågade jag, i tanke att den visshet han erhållit om sitt öde torde förändra hans föregående afsigter och planer. Men jag misstog mig; mannen mottog den himmelske Härförarens order till aftåg med samma obetingade lydriad som den, med hvilken soldaten emottagit sin anförarens marschorder, tvifvelsutän förvissad derom, att den förre ledde till lifvet, den senare till döden.

“Nej, Ma'am, skrif till *Laurie* likafullt. Han skall bäst förstå att bereda henne på hvad som skall ske, och när ni slutat, vill jag lägga till några ord till henne.“

Jag skref brevet efter hans diktamen, och det var det bästa af alla, dem jag afsändt; ty, ehuru här och der litet ogrammatikaliskt och mindre vårdadt i uttrycken, innebar dock hvarje kort, afbruten mening en klar och god tanke: än några förträffliga råd för broderns framtid, än en öm uppmaning till honom att sörja väl för mor och *Lizzie* och slutligen några afskedsord, dubbelt gripande genom sin osökta enkelhet. Han tillade sjelf en rad med stadig hand, och medan jag förseglade brevet sade han med en undergifven suck: “Mätte svaret hinna hit medan ännu tid är!” derpå vände han ansigtet mot väggen

och tryckte blommorna mot sina läppar, likasom för att dölja något spår af rörelse, framkallad vid tanken på en så plötslig upplösning af alla de kära hjertebanden.

Tvenne dagar förgingo; *John* var döende och intet svar var ankommet. Jag hade redan stått vid mången dödsbädd, men ingen hade så tagit hela mitt hjerta i anspråk. Då jag kom in i rummet, sträckte *John* båda händerna emot mig:

“Jag visste nog ni skulle komma, Ma'am. Jag tänker det lider med mig.”

Det led verkligen och det så fort, att jag såg hans ansigte, ännu medan han talade, betäckas af den gråa slöja, som ingen mensklig hand kan lyfta. Jag satte mig bredvid honom, torkade svettdropparne ur hans panna, fläktade svalka åt honom och dröjde vid hans sida för att hjälpa honom att dö. Han behöfde väl en sådan hjälp, och jag kunde dock så litet göra. Såsom doktorn förutsagt, uppreste sig den härdiga lifskraften mot döden, kämpande för hvarje tumsbredd af sitt område; de starka musklerna arbetade krampaktigt vid hvarje andedrag och de knutna händerna sträcktes, medan den bönfällande blicken tycktes fråga: “Huru länge skall jag lida och dock stilla vara!” Timma efter timma kämpade han tyst, utan ett ögonblicks hvila, utan ett ögonblicks knot. Småningom kallnade lemmanne, ansigtet höljdes af kallsvett, läpparne hvitnade och gång efter annan slet han upp skjortan öfver bröstet, likasom hade äfven dess ringa vikt ökat dödskampens tyngd; men under allt detta grumlades aldrig ögats klara lugn; det var som hade mannens själ koncentrerat sig der, ännu okufvad af det lidande, som härjade hans kropp.

Det led mot morgonen. De öfriga patienterne vaknade, den ene efter den andre, och rundt omkring rummet höjde sig en krets af bleka anleten och spejande ögon, fulla af bäfvan och deltagande; ty, ehuru en fremling för de fleste, hade *John* gjort sig afhållen af dem alla. Det fanns ingen, som ej beundrat hans sinnesstyrka, vördat hans fromhet, afundats hans tålmod och som ej nu sörjde öfver hans hårda dödsqual. Omedvetet hade den rena och kraftfulla naturen redan under blott en veckas tid vunnit inflytande öfver dem alla. Stapplande släpade sig kamraten och vännen till hans bädd för att vexla ännu ett ord och en blick. Den oklara rösten och den darrande handen förrådde styrkan af hans känslor; men inga tårar föllo, och

vännernas farväl var kort, men kanske därför så mycket mera rörande.

“Hur' är det, gamle gosse?”

“Nära slut, Gud vare tack!” hviskade den andre.

“Kan jag göra någonting för dig?”

“Helsa hem — säg dem — jag gjorde mitt bästa.”

“Lita på det! Lita på det!”

“Farväl, *Ned*.”

“Farväl, *John*! Farväl!”

De kysstes och skiljdes, ty *Ned* förmådde ej stanna och se vännen dö. Under en kort stund hördes intet annat ljud i rummet än droppet ur vattenkranarne och de rosslande suckar, med hvilka *John* långsamt utandades sitt unga, starka lif. Allt var öfver, tyckte jag, och lade bort solfjädern, hvarmed jag flägtat svalka kring hans bädd, då han plötsligt reste sig upp, bröt den djupa tystnaden med ett skärande skri och bad med ett uttryck af smärta, som ingen sedan kunde förgäta: “Luft! För Guds skull, luft!”

Det var den enda klagan, smärtan eller döden aftvingat honom, den enda lindring han begärt, och ingen af oss kunde uppfylla denna bön. Den starkaste luftström kunde ej mera fylla hans lungor. *Ned* slog upp fönstret; östern värmdes redan af morgonrodnadens första röda skimmer, den kommande dagens budbärare. *John* såg det och drifven af den kärlek till ljuset, som först lemnar oss med lifvet, tycktes han häri läsa ett löfte om hopp, om hjälp, och öfver hela hans anlete spred sig detta herrliga uttryck, hvari dödskampen tyckes likasom upplösa sig, och som är gladare än något leende. *John* sjönk sakta tillbaka mot hufvudgården, räckte ut sin starka arm likasom för att fånga och föra till sina läppar i rikare mått den efterlängtade luftströmmen, och försjönk derpå i en medvetlöshet, som försäkrade oss att han upphört att lida. Så var det äfven, ty ehuru de tunga andedragen ännu en kort stund häfde hans bröst, voro de blott vågslagen af en återgående tidflod, som fruktlöst bröto sig mot spillrorna af en farkost, hvilken den odödlige innehafvaren leende öfvergifvit. Han talade icke mera, men höll min hand hårdt i sin, så hårdt, att jag, när han slutligen hänslumrat, ej kunde draga den tillbaka. *Ned* hjälpte mig, förklarande att det “icke var bra” att hålla dödt och lefvande så länge tillhoppa. Men ehuru

min hand kändes underligt styf och kall, och bar fyra hvita märken ännu länge sedan den för öfrigt återvunnit färg och värme, var det mig dock en glädje att tänka, att, genom dess beröring, vissheten om ett menskligt hjertas deltagande kanske i någon mån lättat den döendes sista hårda kamp.

Alla, som kände eller hört talas om *John*, tycktes egna honom en gemensam känsla af vördnad och tillgifvenhet, och då det blef känt inom sjukhuset att han var död, strömmade många in och ville se honom der han låg, med den ståtliga gestalten redan utsträckt på den sista hvilobädden, ädel, lugn och kall såsom bilden af en ung hjelte slumrande på sin graf. Alla spår af smärta hade utplånats af det sista glada uttrycket, det gryende ljusets återsken, och jag tänkte att det skulle varit en tröst, om ock bemängd med smärta, att ha fått visa honom, sådan han nu var, för "den kära, gamla modren", förut-satt att jag förmått göra henne till vän med döden. Medan jag stod bredvid den döde, försjunken i dessa tankar, lemnade mig portvaktaren ett bref, tilläggande att det blifvit bortglömdt föregående afton. Det var svaret på *Johns* bref, kommet jemnt en timma för sent, för att kunna glädja de ögon, som så långtände spanat derefter. Han fick det dock nu. Sedan jag klippt af ett par af hans bruna lockar åt modren och tagit hennes ring af hans finger, för att skieka henne, lade jag brevet i hans hand och kände mig lycklig i vissheten, att han ej skulle nedsänkas i sin okända graf, utan att åtföljas af någon gärd af den kärlek, som förskönar lifvet och öfverleffer döden. Derpå lemnade jag honom, glad att hafva lärt känna en så ren och sannt mensklig natur och medförande ett oförgätligt minne af den tappre virginiske grofsmeden der han låg, lugnt förbidande morgongryningen af den dag, som aldrig vet af någon natt.

Författarinnan ger en liflig beskrifning på de tillfrisknades uppbrott, då de trängdes omkring sin vårdarinna, skakande hennes hand och uttalande på olika tungomål sin belåtenhet och sitt farväl, medan de täflade om hvarje tecken till bevis på hennes ynnest; hon erkänner, att hon med saknad skiljdes från mången af dem, "ty", tillägger hon, "hvar finns en qvinna, som ej fäster sig vid hvarje varelse, hvilken varit beroende af hennes hjälp och omsorg."

Den sista af sina skizzer kallar miss *Alcott*

Slutet.

..... Medan kriget fortgick med vexlande lycka och händelserna hopade sig utanför sjukhuset, hade åtskilliga förändringar inträffat inom detsamma. Förfian hade fått lära, att bästa sättet att bilda sig till sjukvårderska är, att sjelf bli patient på ett sjukhus. "Då först", säger hon, "får man rätt klart för sig hvad de sjuka lida och hvaraf de finna lindring; huru den minsta vänlighet rör och vinner hjertat, huru mycket eller huru litet vi gälla i deras ögon, som omgifva oss. "Mot mig", fortfar hon, "voro alla vänliga; uppapperskan i min sjuksal kom ofta upp till mig, för att ge underrättelse om tillståndet der, och tända min brasa, samt medförde stundom bud eller små gåfvor från mina tappre gossar. Sköterskorna gingo månget fjät med trötta fötter för min skull, och några kommo hvarje afton, för att prata bort en stund vid brasan och göra det treffligt åt mig för natten. Läkarne gjorde dagliga besök, knackade på mina lungor, föreskrefvo pulver och piller utan tal och utan namn och lemnade mig vid bortgåendet lika okunnig om mitt tillstånd och mycket sämre till mods. Småningom började timmarne löpa i hvarandra, människorna fingo ett besynnerligt utseende, underliga drömbilder sväfvade omkring i rummet och nätterna förgingo under en ändlös kamp mellan plåga och dvala. Brefven från hemmet röjde en tilltagande oro, läkarne höjde ögonbrynen och nickade på ett olycksbådande sätt, vänner bådo: "res hem!" och inre upproriska röster understödde uppmaningen. Men mitt kontrakt med sjukhuset lydde på tre månader, jag kunde ej förmås att ge mig förr än jag var ohjelpigt slagen, och mötte med ett envist: "Jag vill ej" alla uppmaningar att återvända, till dess jag en vacker morgon fann en gråhårsman vid min bädd, vid hvars blotta åsyn mitt beslut rubbades och mitt hjerta svek mina tappre gossar. När slutligen den gamle bad: "kom hem!" ljöd svaret: "tag mig, fader!" och så slöt min bana såsom sjuksköterska vid arméen."

Författarinnan förklarar dock öppet, att hon aldrig skall ångra den tid hon egnade åt detta kall, och hoppas att ingen, som känner håg att verka i denna riktning, skall låta afskräcka sig af hennes exempel. Man upplefver stundom mera under

ett par månader än under en hel lefnad. Lifvets värde ligger i måttet af de krafter det kräfver och den erfarenhet det skänker. Och ett lif sådant, som det hon beskriver, måste både fordra och gifva i rikt mått.

“Allt som finnes bäst och renast i människohjertat“, slutar hon, “bryter vid dessa tillfällen fram i dagen, och om sjukhuset är en hård skola ger det också lärör för hela lifvet. Den obetydligaste lärjunge skall der, i mån af sin egen trohet, vinna en allt fastare tro på Gud och på kraften af en åt Honom helgad vilja.“

“För min del“, tillägger förf:an, återtagande sin vanliga skämtsamma ton, “skulle jag vara färdig att återvända i morgon, om krafterna och läkaren tilläte det, och detta ehuru apothekar-räkningen och löshåret äro de enda synliga resultat experimentet skänkt mig. Nu måste jag åtnöja mig med det tröstrika medvetandet, att, då det ej anses passande för qvinnan att offra sitt hufvud, jag åtminstone offrat mitt hår på fäderneslandets altare. “*Det är alltid något*“, säger skalden.“

I hopp att läsaren måtte tänka detsamma om hennes anspråkslösa anteckningar slutar författarinnan med anförandet af den sista versen i den sorgliga visan om *Nurse Periwinkles öden*, hvilken vers vi återgifva på originalspråket, då den är alltför egendomlig att kunna öfversättas:

*“Oh, lay her in a little pit,
With a marble stone to cover it,
And carve thereon a gruel spoon
To show a ‘Nurse’ has died too soon.”*

L—d.

XXXV. — BREF TILL HEMMET *).

I.

Paris d. 20 Juli 1865.

— “Berätta oss nu allt nytt och intressant du får se“, vora edra sista ord, då jag lemnade hemmets lugna strand för att ila utåt “*The Wide, Wide World.*“ —

---

*) Insändt.

Ja, kära vänner! det är i sanning nytt för oss, i vår undångömda vrå derhemma vid Östersjön, nästan allt som här lefver och jäser i sinnena, famlande efter form, efter luft, under det dubbla trycket af officielt godtycke och iure oklarhet. Det ligger någonting stort och lefvande i denna nation, som ännu bådard våldsamma hvälfningar och äfven stora vådor, men som är högst intressant att betrakta. Revolutionerna hafva väckt en viljekraft, en kritisk skärpa hos sjelfva folket, som äro ödesdigra, ty vid sidan af dessa, i och för sig stora egenskaper, gå cynismen och ofördragsamheten, hvilka aldrig varit goda rådgifvare, minst för ett folk, våldsamt till lynne och snabbt till handling, som det franska.

Det är godt och väl att vilja det rätta och att stå på sin rätt, men det kan stundom vara större att med mod lida orätt — och förbida sin tid. Detta är visserligen hvad fransmännen synas göra nu, men då man ser dem på nära håll, märker man tydligt, att det lugn, som råder, och den undergifvenhet, som nu tyckes nöjd med allt, endast är stillheten hos en man, som samlar sina krafter för att slå till. Det finnes många partier och nästan alla äro af olika anledningar missnöjde; under tiden sträfvar man att förströ sig, att i nöjet söka glömska och stimulus för ögonblicket, och njutningsbegäret går som en feber genom alla kretsar, utan att någon tycks verkligt njuta sin dag sorglöst och muntert, såsom njutningen måste tagas för att vara till.

I April och Maj, då den första vårvärmen plötsligt inom några få dagar klädde *Champs-Elysées* i grönt och gaf luften en smekande ljufhet, omöjlig att beskrifva, såg man visserligen boulevarder och promenader öfverfyllda af belåtna, strålande fysionomier, som med näsan i vädret ilade för att helsa våren välkommen och inandas dess gudafläktar! Hela Paris tycktes vara på fötter; Tuilerieträdgården hvimlade som en myrstack i solskenet; på eftermiddagarne kunde man knappast komma fram i de vidsträckta *Champs-Elysées* för vagnar och promenande; och boulevarderna, glittrande af praktfullt upplysta butiker, de knoppande alléerna, öfverglutna af månens klara skimmer, företedde om aftnarne en förtrollande anblick. — Men efter några veckor blef det gammalt och vandt; medan J derhemma haden snö och is uppöfver öronen, hann man här tröttna på våren; man vattnade för dammet, man pustade af värme,

man kände på sina fem fingrar tid och plats för alla celebri- teters promenader och rendezvous; man hade beundrat det och det ekipaget med gula jockeyer, eller med kusk och betjenter pudrade och klädda i stångpiska och knäbyxör; man hade sett lilla prinsen med sin allvarsamma guvernör och sin ridande eskort åka ut ur Tuilerieträdgården, och helsa på folket som en stor furste; man hade sett Mademoiselle *Cora*, med rose hatt på sitt rödfärgade hår, sjelf köra sin lilla "*Victoria*"; le "*Gladiateur*" hade besekrat engelsmännen och bragt häst- manien derhän, att hästen tog jockeyen med sig och jockeyen sin herre; hundexpositionen var också slut med sina många sedolärande episoder; man hade sett kejsaren komma hem från Algier, svart som en korp af — — — — solbränna, men kanske också af andra orsaker, sannande *Wennerbergs* gamla sats: att "vore du också så hvit som en svan, så gjorde de dig till den värsta morian."

Med ett ord, en rättskaffens parisare kunde ej längre vara road af hvad våren bjudit, sedan sommaren följt den i spåren och med flämtande andetag blåst den fina världen, som agnar för vinden, bort från Paris, likagodt hvart, blott icke längre i Paris. Men lyxen är nu här så oerhörd, att det icke är nog att man hyr ett dyrbart och magnifikt sommarnöje, att man bebor ett praktfullt slott, att man reser till en tysk brunn eller till en badort vid oceanen — man måste göra *allt detta*, men blott i korta terminer. Man börjar med att bo några veckor uti Boulognerskogen; sedan gör man en resa i Schweiz eller i Donautrakterna; derpå beger man sig till Baden eller till Homburg, derifrån till Pyreneerna, vidare till "*la plage quel- quepart*" och slutligen på hösten hvilar man ut några veckor på sitt slott eller sitt landtställe, för ått vid nyåret börja hvirfveln i Paris igen. Man har sagolika exempel på lyxen i toiletter för dessa utfärder, och i mitt nästa bref, då jag också tänker besöka "*la plage quelquepart*", skall jag beskrifva för Er närmare hvad jag der får se.

Medan den ytliga världen sålunda öfvergifvit Paris, går der i andra kretsar djupa strömmar af intellektuella sträfvanden, af människokärlek och af nya samhällsförbättrande tendenser.

Den protestantiska rörelsen i Paris är betydelsefull både för sitt litterära och sitt religiösa inflytande; i denna krets fin- nas stora förmågor, många af dem utgångna från Schweiz,

hvars friska bergsnatur med sin renhet i syften, sin friskhet i tanke, sålunda brutit sig en fåra midt in i den blaserade verldstadens hjerta.

Den socialistiska rörelsen är icke mindre betydelsefull, och ehuru presstvånget och det despotiska politiska systemet för närvarande trängt den åsido, så att den stora allmänheten nästan ej längre kommer ihåg dess tillvaro, har den ändå fortfarande sina apostlar, färdiga att, då tillfälle bjudes, bli martyrer för densamma med samma hängifvenhet som alltid utmärker idéernas män, idealets banérförare. Ur dessa begge nya ympar på det gamla franska samhällsträdet sippra många goda tankar och ädla handlingar fram, röjande att man inom dessa kretsar har hjerta och öga för den yttre världen äfven utom gränsen, ja! bortom hafvet. De stora händelserna i Förenta Staterna i våras följdes här af ett visst parti med spänd uppmärksamhet, och vid *Lincolns* fall ifrågasattes, att alla dess medlemmar skulle anlägga sorg efter honom, som efter en far; detta stannade naturligtvis vid en önskan inom slutna dörrar, det enda som för närvarande ej kan förbjudas här, men det vittnar emellertid om en stämning som talar, äfven då den måste vara stum. För att ändå på något sätt gifva denna stämning luft, beslöto dessa mäns hustrur och döttrar att sinsemellan söka åstadkomma en insamling för de frigjorda negrerna, hvilkas ställning för närvarande, midt emellan fri och ofri, är mera förtviflad än någonsin. Naturligtvis kunna några hundra qvinliga händer föga uträtta för millioner utblottade varelser, men ett prof på god vilja, ett tecken af sympathi är aldrig att förakta; vi veta det bäst, vi derhemma i Sverige, som så ofta höjt vår röst i dylika fall, utan att hafva annat att gifva än vårt deltagande. Öfvertygad att J derhemma också med intresse följt de steg, som vidtagits i England, så väl som här, och att J kanske äfven bildat föreningar för att i Er mån bidraga, vill jag meddela Er något ur de franska damernas program, med stor talent framställt af föreningens sekreterare, en m:me *Coignet*, känd både såsom skriftställarinna och tänkarinna.

— "Det är endast genom att i Amerika studera bildandet af de nuvarande föreningarna till förmån för de frigjorda slafvarna", säger hon, "som man kan göra sig reda för det sätt, hvarpå de spridt sig till Europa."

“Mot slutet af 1861, allteftersom Nordens arméer nal- kades Södern, kommo hundratals och tusentals slafvar, som flytt från de öfvergifna plantagerna, till arméerna såsom till sina befriare. Dessa olyckliga öfversvämmade landet på alla håll, hindrade arméernas rörelse och tyngde på deras transporter.

“Under så ovanliga, så utomordentliga förhållanden måste generalerne, upptagne af omsorger och ansvar för sina militära pligter, vädja till de medborgare af god vilja, som funnos kvar i städerna. Den 22 Februari 1862 egde ett stort möte, anordnad af general *Sherman* och kommandanten *Du- pont*, rum i *Cooper Institute* i NewYork, och i detta det politiska lifvets, det fria initiativets land, var inom två dagar *the National Freed Men's Relief Association* för de frigjorda slafvarne grundadt under *the Chief Justice Chase's* anförande och ansvar. Denna förening började sin verksamhet med att skicka ett visst antal af sina medlemmar i de nyeröfrade områdena, och der, till och med i sällskap med arméén, bildade föreningen i hast en serie af läger för denna befolkning utan tillflykt, utan kläder, utan bröd, som fortfor att tillväxa.

— — — — —
 — — — — —

“Det gäller således för oss i denna stund att uträtta något, att såsom tecken af sympathi räcka handen åt Amerika under denna smärftulla kris, icke att gifva en fortvarande hjälp. Freden och arbetet skola snart återgifva de Förenta Staterna deras inre välstånd, men i denna stund hafva de omedelbara svårigheterna för dem ökats, till och med af deras vapens framgång, och af vidden af den emancipation, som der pågår; i denna stund befinner sig inom dess områden en befolkning af 4 millioner själar, för hvilka alla vilkor för tillvaro blifvit öfverändakastade af söndringen och kriget; 4 millioner själar att införa i regelbundet arbete, i borgerligt och politiskt lif utan någon förberedelse! . . . . Huru skulle en fruktansvärd förvirring kunna undvikas? Också visa oss alla rapporter, alla enskilda korrespondenser från Amerika, de gamla slafstaterna förhärjade af det djupaste elände man någonsin bevittnat.

“Nationalföreningen ensam har i frivilliga gåfvor fått betydliga summor. Fem andra föreningar, som bildats på olika punkter af Förenta Staterna, hafva äfven gjort rikliga insamlingar. . . . Men dessa omätliga och fortvarande uppoffringar

äro dagligen uppslukade af det onda, och under senaste året hafva dessa olika föreningar vädjat till Europa. Doktor *Haynes* och hans son hafva i egenskap af ombud genomrest England. England har svarat frikostigt. Redan länge hafva derstädes två qväkarsamfund arbetat för den svarta racens frigifvande. Från denna kärngrupp har till förmån för de nyligen befriade utgått en rörelse, som på några månader inbringat en million francs och som fortgår ännu. Mr *Haynes* har emellertid ej stannat dervid. I början af April detta år kom han till Frankrike, besluten att der fortsätta sitt verk. Men här fann han förhållandena helt annorlunda; förbudet att här församla sig i massa beröfvade honom talarens mäktigaste medel — att lifva en ädel församling för en rättvis sak. Frånvaron af offentligt lif släcker mer eller mindre det individuella initiativet i ett land, släcker, jemte viljans spänstighet, äfven kraften att hängifva sig. Vid de svårigheter, som hans uppgift sålunda här mötte på alla håll, beslöt mr *Haynes* att vädja till en samling damer, som ej kunde förbjudas att enskildt samlas. Efter att hafva hört honom, beslöto dessa damer att försöka uträtta något, alltför litet, tyvärr, mot hvad de önskat och velat, men alltid åtminstone något, för att visa sitt nit för frihetsverket. Denna sak är alls icke för oss en vanlig välgörenhet; det är menskligheten i sin helhet, den skymfade menskligheten, som kräver en protest från vår sida. Det är 4 millioner menniskor, förnedrade till varelser utan förnuft, utan samvete, utan frihet, som fordra upprättelse. Vi hafva alla mer eller mindre bidragit till slafveriet, om ej genom annat, så genom att bära de tyger, som tillkommit för detta pris; vi känna oss alla brottsliga, vi hafva alla en skuld att betala.“

Icke sannt? Detta är ju ett vackert drag ur de franska damernas lif? De hafva lyckats göra stora insamlingar och i deras hem har jag varit med om väldiga syklubbar, der man klippt och sytt med största ifver för att göra kjortlar och shawlar af alla möjliga granna, brokiga tygstycken, man kunnat komma öfver, för de svarta skyddslingarna. Visserligen hafva de under dessa insamlingar ofta mött småaktiga och kortsynta svar — äfven här sades: “man har nöd att hjälpa på närmare håll“; “negrerna äro uslingar, som ej förtjena friheten“, etc. . .

men de hafva ej låtit afskräcka sig och ämna i höst fortsätta sitt verk, då de från resor och bad igen samlas till sina hem. Men mitt bref blir alltför långt! Mera således en annan gång från Eder

Maria.

XXXVI. — OSVURET ÄR BÄST.

“Kärlek! — — Dårskap“, sade *Minna*,
 “Slikt mig aldrig hända kan.
 Nej, man skall mig aldrig finna
 Tokig nog att ta en man.

“Frihet, frihet vill jag lofva,
 Deri ligger lyckan blott,
 Ty den är den bästa gåfva,
 Någon dödlig än har fått.

“Fri som fogeln vill jag lefva,
 Akta mig att vingklippt bli,
 Men omkring i rymden sväfva,
 Såsom lärkan, glad och fri.

“Mig med friska rosor kransa,
 Helsa jublande hvar dag,
 Fröjdas, leka, sjunga, dansa,
 Lyda blott min viljas lag.

“Föga afundsvärd, jag tycker,
 Är den lott att kallas fru,
 Stå på tå för mannens nycker:
 “Som du vill, min söta du!“

“Om jag öppna vill ett fenster,
 Ropar kanske han på drag,
 Vill till höger jag, till venster
 Står helt säkert hans behag.

“Finner nöje jag på balen,
Ser han stött och trumpen ut,
Sätter vackert på mig schalen,
Gör på glädjen plötsligt slut.

“Omsorg, oro och bekymmer,
Får en matmor inom kort,
Snart det skälmska löjet rymmer
Ifrån hennes sida bort.

“Mitt beslut jag då vill fatta
Lefva sorglös, glad och fri,
Att åt hela världen skratta
Blir mitt lifs filosofi.“

Så med ungmöns lätta sinne
Minna sjöng vid sjutton år,
Idel solljus var derinne,
Lif och hopp, ty der var vår.

Lekfull, yr, hon skämtar, skalkas,
Spotskt åt Amors välde ler;
Hvarje friare, som nalkas,
Skoningslöst en korg hon ger.

Ären gingo — ack, de höllo
Ej de löften hoppet gaf,
Rosens friska blombblad föllo,
Mången knopp bröt stormen af.

Att det yra nöjet följa
Tröttsamt hon i längden fann,
Julen lik, på upprörd bölja
Kastades hon af och an.

Så en dag hon mig förtrodde:
“Frihet är blott en chimère.
Jag mig fri och lycklig trodde,
Men jag ingendera är.

“Om jag skulle mig besinna
Och ta åter hvad jag sagt . . .“

Saken var, att ock vår *Minna*,
Lärt att känna Amors makt.

Då nu snart den gyllne ringen
Röjde *Minna* var en brud,
Log hon skälmskt och sade: "ingen
Kan stå mot sitt ödes bud."

—ra.

XXXVII. — VÅR PORTFÖLJ.

I *Norrköping Handels-Institut*, som under sin treåriga verksamhet åtnjutit allmänt förtroende och der undervisning fortfarande meddelas i alla kunskaper, erforderliga för utöfvandet af handelsyrket i alla dess förgreningar och i allmänhet af sådana yrken, i hvilka större eller mindre grad af egentlig affärskunskap ingår, har nyligen *en särskild undervisnings-afdelning för fruntimmer* blifvit öppnad.

I en landsort i Sverige har en qvinna af allmogen blifvit vald till s. k. god man vid en konkurs, deri hon var fordringsägare.

Vid åtskilliga nyinrättade privata telegrafstationer hafva fruntimmer erhållit anställning såsom föreståndarinnor. I Norrland hafva äfven fruntimmer blifvit utnämnda att förestå ett par mindre postexpeditioner.

I förslaget till upprättande af en fri akademi i Götheborg upptages bland bildningsämnen, utom naturvetenskaper, skön konst, historia, matematik, m. fl., äfven några, särskildt beräknade för qvinliga studerande. Deribland främst *läkarekonsten*, medelst föreläsningar och lektioner i allmän helsovård, i sjukskötsel, fysiologi, anatomi m. m., hvarigenom en medicinsk fakultet för qvinnor småningom skulle kunna bildas. Äfven en föreläsningkurs i våra födoämnen rätta beredning, med afseende å deras närande beståndsdelar m. m., har blifvit föreslagen, så ock föreläsning i undervisningskonst. Hela planen är väl ännu en framtidsfråga, men man är van att inom detta raskt framåtskridande, af en frisk allmänanda lifvade samhälle finna sådana frågor lättare lösta, sådana planer hastigare satta i verket, än annorstädes i vårt goda fädernesland.

Qvinliga Läkare. I Amerika ökas ständigt antalet af qvinliga läkare. I NewYork hafva i år femton fruntimmer, hvilka genomgått fullständig medicinsk lärokurs, promoverats till medicine doktorer.

Den qvinliga medicinska fakulteten i Pennsylvanien, som existerat i 16 år, har nyligen tilldelat 23 fruntimmer doktorsgraden, och om man får döma af den framgång, qvinliga läkare i allmänhet röna i Amerika, böra de ej sakna sysselsättning. Ensamt i Philadelphia finnas 6 å 8 ordinarie qvinliga läkare, hvilkas dagliga praktik är lika vidsträckt som de flesta manliga läkares.

Den rörelse, som en längre tid pågått i England, för att bereda qvinnor tillträde till läkareyrket, har haft till första resultat bildandet af ett *Female Medical Society* i London. Detta samfund har till syfte att bereda möjlighet för qvinnor att erhålla undervisning i nämnda yrke, med särskildt afseende på behandlingen af qvinnors och barns sjukdomar. Fjorton fruntimmer äro för närvarande sysselsatta att genomgå denna kurs under ledning af skicklige lärare. Sällskapet är betänkt på grundläggandet af så väl ett museum som af ett bibliotek för befrämjandet af sitt ändamål, så snart dess tillgångar sådant medgifva.

Journal de S:t Petersbourg berättar, att en ung rysk dam, en m:ll *K.*, för någon tid sedan till myndigheterna i Orenburg ingifvit en ansökan om tillåtelse att få taga doktorsgraden, tilläggande att det vore hennes afsigt att bli läkare för kosackerna, hvilka hysa en vidskeplig fördom emot manliga läkare och därför alltid anlita gamla, okunniga qvacksalverskor. Den unga damens begäran blef beviljad och kosackregementet i Orenburg tillerkände henne ett månadligt stipendium af 22 rubler under hennes studietid, samt skickade henne, då hon förlidne Maj månad med heder aflagt sin examen, en hedersskänk af 300 rubler.

Fransyska tidningspressen har under den senare tiden åter upptagit frågan om qvinnors användande inom åtskilliga hittills för dem stängda yrken. Åsigtorna härom äro olika. *Journal des Débats* för kraftigast de qvinliga arbetarnes talan och förordar deras användande i större mängd, synnerligast vid boktryckerierna, då erfarenheten redan bevisat deras lämplighet för detta yrke.

I Leipzig läser en fruntimmerskongress inom kort samlas, kallad af ett par damer derstädes, (*Frau Peters* och *Fräulein Schmidt*, om vi ej missminna oss), för att öfverlägga om åtskilliga frågor, rörande utvägar för qvinnans sjelf-försörjning m. m. Vi hafva gått i författning om erhållande af närmare upplysningar, rörande detta företag, och skola i följd deraf återkomma till ämnet.

I Lappland har, tack vare den s. k. femöreföreningens insamlingar, tvenne barnhem blifvit upprättade, ett i *Wilhelmina* och ett i *Arjeplogs* församling, der man hoppas att barnen skola erhålla behöflig omvårdnad i både andeligt och lekamligt hänseende.